

Utvunnen identitet

En studie om platsidentitet i Kiruna, 2002-2018

Vilja Enhager

Lunds Universitet

Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi

SGEL36 VT26

Handledare: Josephine Rekers

LUNDS
UNIVERSITET

Förord

Jag vill börja med tacka min handledare Josephine Rekers för otroligt givande handledning, din stora kunskap och allt stöd genom hela uppsatsskrivandet. Jag vill även rikta ett tack till de respondenter som ställt upp på intervjuer. Och till sist, tack till alla mina kurskamrater som jag fått äran att lära känna under min studietid i Lund.

Abstract

The ongoing urban transformation in Kiruna is one of the most extensive relocation projects in modern history. While the type of great challenges, filled with uncertainties both for planners and the local community exist within most urban planning situations, the Kiruna example provides an extreme, and a particularly obvious case that makes it interesting to illustrate the reinvention of a town caused by great physical change. The aim of this research is to examine how Kiruna municipality's representation of place identity has changed in relation to the urban transformation. The concept of place identity that most frequently underpins planning is the notion that there are essential place features that guarantee the place's distinctiveness and continuity over time. Using Kiruna as a case study, I employ a qualitative content analysis of four municipal planning documents published before and after the urban transformation process was realized. The analysis draws on Amundsen's framework for place identity in order to identify which elements of Kiruna's identity are most prominent and how representations have changed over time. The findings suggest that Kiruna's place identity is primarily represented through the elements of spatial qualities as well as culture and history, which corresponds with existing scholarly literature on planning and place identity.

Keywords: *Place identity, Kiruna, planning, urban transformation*

Nyckelord: *Platsidentitet, Kiruna, planering, stadsomvandling*

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställningar.....	5
1.2 Avgränsningar.....	5
1.3 Disposition.....	6
2. Bakgrund.....	7
2.1 Kiruna dåtid och nutid.....	7
2.2 Gruvstaden Kiruna.....	9
2.3 Stadsomvandlingsprocessen.....	11
3. Teori.....	12
3.1 Plats och rum.....	12
3.2 Platsidentitet.....	13
3.3 Teoretiskt ramverk.....	16
3.3.1 Rumsliga kvaliteter.....	17
3.3.2 Invånarnas kvaliteter.....	18
3.3.3 Sociala konstruktioner.....	19
3.3.4 Kultur och historia.....	19
3.4 Planering och platsidentitet.....	20
4. Metod och material.....	23
4.1 Forskningsdesign.....	23
4.2 Fallstudie som metod.....	23
4.3 Dokumentanalys.....	24
4.3.1 Översiktsplaner.....	25
4.3.2 Fördjupad översiktsplan och utvecklingsplanen.....	26
4.4 Kvalitativ innehållsanalys.....	27
4.5 Semistrukturerade intervjuer.....	28
5. Resultat och analys.....	30

5.1 Rumsliga kvaliteter.....	31
5.2 Invånarnas kvaliteter.....	34
5.3 Sociala konstruktioner.....	36
5.4 Kultur och historia.....	38
6. Diskussion.....	41
7. Slutsats.....	43
Referenser.....	45
Bilaga 1. Intervjuguide.....	50

1. Inledning

Kirunas stadsomvandling är ett urbant omlokaliseringsprojekt som saknar motstycke i modern tid. Två tredjedelar av centralortens 18 000 invånare kommer behöva, eller har redan behövt flytta från den gamla till den nya centrumkärnan som håller på att utvecklas tre kilometer från den tidigare. Omvandlingen har pågått i över två decennier och väntas i skrivande stund fortsätta fram till seklets slut (Kiruna kommun, 2014a). Stora osäkerheter och förändringar både för planerare och lokalsamhälle förekommer i de flesta planeringsituationer. Kirunas stadsomvandling utgör däremot ett högst uppenbart och extremt fall av hur en stad “återuppskrivas” till följd av omfattande fysiska förändringar, där dynamiken, hastigheten och omfattningen av omvandlingen är mer påtaglig än i de flesta andra sammanhang (Nilsson, 2009a). Det som utmärker en plats från andra platser med ungefär samma funktioner kan inom kulturgeografin beskrivas genom det omfattande konceptet platsidentitet (Hague, 2005; Lewicka, 2008; Amundsen 2001), vilket i bred bemärkelse antingen kan syfta till de egenskaper som identifierar en plats, eller till människors relationer till platser. Inom planeringsfältet är det främst den förstnämnda innebörden av konceptet som dominerar, där platsrelaterade egenskaper utgör platsens unikheter, särprägel och därmed dess identitet. Centralt för konceptet är att identitet bygger på kontinuitet där vissa grundläggande aspekter behöver bestå för att identiteten ska kunna upprätthållas. När förändring sker gradvis och integreras i befintliga strukturer kan platsens känsla bestå. Om förändringarna däremot sker drastiskt, är omfattande eller bryter mot tidigare mönster riskerar sammanhanget att gå förlorat, och platsen kan då uppfattas som främmande, eller rentav som att den fått en ny identitet (Antrop, 2005). Upplevd, eller faktiskt förlust av platsidentitet och unikheter har blivit en vanligare utmaning som snabbt förändrade miljöer står inför (Shao et al., 2017).

Samtidigt är inte platsidentitet något “i sig”. Identitet är socialt konstruerat, beroende av idéer och tolkningar, och av den anledningen även föränderlig över tid. Det ter sig därav naturligt att frågor uppstår kring hur en plats identitet konstrueras och framställs och vad identiteten i fråga omfattar. Enligt Amundsen (2001) består platsidentitet av fyra centrala element: *rumsliga kvaliteter, invånarnas kvaliteter, sociala konstruktioner samt kultur och historia*. Elementen hänger samman och påverkas av varandra, och sett från sin helhet bildar de en sammanhängande berättelse om platsens identitet.

Tidigare forskning visar att platsidentitet bland annat uttrycks och produceras i offentliga dokument, vilket innebär att planerare, kommunala aktörer och politiker spelar en central roll i skapandet och framställandet av platsidentitet (Hague, 2005). Mot den bakgrunden blir Kiruna ett särskilt relevant fall för att undersöka hur platsidentiteten förändras i samband med stadsomvandlingen. Studien kan därmed bidra till en bredare förståelse för hur liknande processer tar form i andra sammanhang där omfattande fysisk förändring påverkar föreställningar om plats. Genom en kvalitativ innehållsanalys av plandokument från Kiruna kommun utifrån Amundsens fyra element blir det möjligt att undersöka och bryta och ned vilken eller vilka beståndsdelar av platsidentitet som det läggs störst, respektive minst, tonvikt på och hur platsidentiteten förändrats i och med stadsomvandlingen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Till följd av stadsomvandlingen genomgår Kiruna omfattande fysiska förändringar. Planering har för avsikt att skapa, producera och forma platser. Studien syftar därför till att undersöka hur Kiruna kommuns framställning av platsidentitet förändrats i och med stadsomvandlingen. Studiens syfte operationaliseras genom frågeställningen:

- *Hur har Kiruna kommuns framställning av platsidentitet förändrats i och med stadsomvandlingen?*

1.2 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsar sig till en fallstudie av Kiruna kommuns perspektiv på Kirunas platsidentitet och hur det förändrats i och med stadsomvandlingen genom kommunens visioner för nya Kiruna. Materialet som används i studien har avgränsats till fyra kommunala plandokument. Översiktsplanen från 2002 innan LKAB meddelade kommunen om gruvbrytningens konsekvenser på den gamla stadskärnan, den fördjupade översiktsplanen för Kiruna centralort från 2014, utvecklingsplanen för nya Kiruna från 2014 samt den aktuella översiktsplanen från 2018. Uppsatsens huvudsakliga material har även kompletterats med tre semistrukturerade intervjuer, varav en arkitekt och en socialantropolog som arbetade med framtagandet av visionerna för nya Kiruna, samt en intervju med en kirunabo. Denna avgränsning grundar sig i studiens tidsbegränsningar. Vidare har studien teoretiskt avgränsats

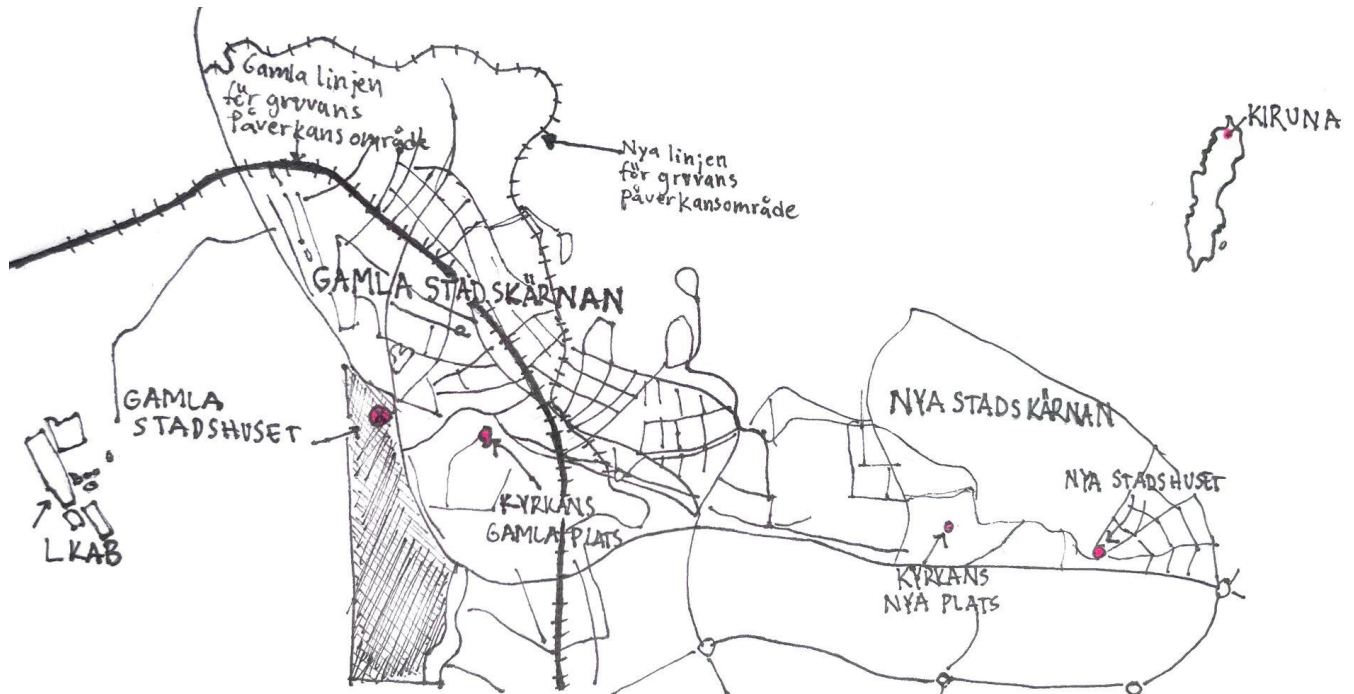
till konceptet platsidentitet och Amundsens (2001) fyra element för vad som utgör platsidentitet, detta motiveras vidare i teoriavsnittet.

1.3 Disposition

Uppsatsen är strukturerad i enlighet med de akademiska riktlinjer institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi vid Lunds universitet definierar. Efter ämnesintroduktionen och redogörelsen för uppsatsens syfte och frågeställningar i detta avsnitt följer en ingående bakgrund som ger kontext till Kiruna och omvandlingsprocessen. I teoriavsnittet framläggs relevanta teoretiska begrepp som plats, rum och platsidentitet, samt hur platsidentitet används i litteraturen. Utöver det presenteras även uppsatsens teoretiska ramverk som grundar sig i Amundsens fyra element om vad platsidentitet består av: (1) *rumsliga kvaliteter*, (2) *invånarnas kvaliteter*, (3) *sociala konstruktioner* samt (4) *kultur och historia*. Avslutningsvis i teoriavsnittet presenteras ett stycke om planeringens roll i formandet av platsidentitet. Därefter kartläggs studiens metod, den kvalitativa innehållsanalysen samt för uppsatsens empiriska material. I resultat och analysdelen presenteras materialet utifrån det teoretiska ramverket och de centrala mönster som identifierats i plandokumenten. Då studien har en kvalitativ forskningsansats går resultaten inte att förstå separat från teorin, därav presenteras resultat och analys ihop. Därefter följer diskussionen som knyter an resultat och analys till den bredare teoretiska bakgrunden. Avslutningsvis presenteras slutsatserna, reflektioner kring studien samt potentiell framtida forskning.

2. Bakgrund

2.1 Kiruna dåtid och nutid

Figur 1. Kirunas stadsomvandling illustrerad av Vilja Enhager

Kiruna kommun är Sveriges till ytan största kommun och hem till landets nordligaste stad, Kiruna. Tätorten är belägen cirka 14 mil norr om polcirkeln och präglas av ett subarktiskt klimat med långa, kalla vintrar och korta, milda somrar. Med sina dryga 19 447 kvadratkilometer har kommunen en area motsvarande Skåne, Blekinge och Halland tillsammans, och huserar cirka 23 000 invånare, vilket gör det till en av Sveriges mest glest befolkade kommuner (Kiruna kommun, 2026a; Kiruna kommun, 2018). Kiruna är känd för sitt rika och bevarade natur- och kulturlandskap med skog, fjäll, älvar, glaciärer och sjöar. Men det som kanske kännetecknar kommunen allra mest är gruvverksamheten.

För att förstå den pågående omvandlingsprocessen behöver Kirunas geografiska läge och historia kontextualiseras. I Kiruna finns världens största underjordiska gruva för järnmalm. Gruvan ägs och drivs av det statligt ägda företaget Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) som bedrivit gruvverksamhet i området sedan början av 1900-talet (Kiruna Lapland, u.å.-a). De första provborrningarna i Kiirunavaara inleddes på 1880-talet i jakt på värdefulla

naturresurser och strax efter det började gruvbrytning för industriellt ändamål (Kiruna kommun, 2026b). Gruvans naturresurser, i kombination med järnvägens utbyggnad, lade grunden för Kirunas tillkomst. LKAB:s första disponent, Hjalmar Lundbohm, betraktas som stadens grundare, och Kiruna byggdes som en så kallad mönsterstad där målet var att erbjuda goda bostäder och levnadsförhållanden för arbetarna för att motverka den ofta eländiga gruvmiljön (ibid). Lundbohm hade höga ambitioner för att Kiruna skulle bli ett attraktivt samhälle, inte minst för att locka till sig arbetskraft och deras familjer samt att få dem att vilja stanna. Några av landets främsta planerare, arkitekter och konstnärer anlätades för att skapa ett trivsamt och funktionellt samhälle på denna geografiskt avlägsna plats (Kiruna kommun 2014a, s. 90). Även om år 1900 räknas som stadens födelseår visar fornlämningar att människor har vistats i området i över 6000 år. I början av 1600-talet anlände de första svenska nybyggarna till området, men dessförinnan hade samisk och finsktalande befolkningar levt jämsides (Kiruna kommun, 2026c).

Den samiska, tornedalska och svenska kulturen har levt sida vid sida i Kiruna under en lång tid och det mångkulturella är fortfarande ett kännetecken för Kiruna (Kiruna kommun, 2014b). Samerna har funnits i området långt innan dagens nationsgränser och samhället Kiruna etablerades. År 1977 erkändes samerna som urfolk av Sveriges riksdag. Urfolk har en stark koppling till landområden och naturresurser, samt en vilja att bevara sin identitet och kultur (Forum för levande historia, 2024). Kiruna är inte bara hem till Sveriges största gruva, utan även några av landets största renhjordar, vilket innebär att olika markanvändningsintressen samexisterar i området och inte sällan stått i konflikt med varandra (Lopéz, 2021a). Den svenska staten och den samiska befolkningen har en lång och komplex relation. Koloniseringen av Sápmi från 1600-talet och framåt innebar ökad statlig kontroll över mark och naturresurser, men även tvångsförflyttningar, assimilering och etablerandet av segregrande institutioner (Forum för levande historia, 2024). I samband med den pågående stadsomvandlingen och fortsatta gruvexpansionen aktualiseras åter frågor kring markanvändning och samiska rättigheter (Lopéz, 2021a). Även om markkonflikter och områdets koloniala historia ligger utanför uppsatsens huvudsakliga undersökningsområde är det oundvikligt att utesluta helt vid studier om Kiruna. Det ter sig även relevant att lyfta detta då kommunen gång på gång beskriver hur nya Kiruna ska spegla platsens mångfald, historia och kulturella traditioner (Kiruna kommun, 2014a; Kiruna kommun, 2014b). Det här

aktualiserar frågan om vilka berättelser som faktiskt inkluderas i planeringen av den nya stadskärnan, och i vilken utsträckning det mångfaldiga kulturarvet får något utöver en symbolisk funktion. Studien har dock inte för avsikt att undersöka dessa frågor i sig eftersom uppsatsen huvudsakligen syftar till att identifiera hur kommunen framställer Kirunas platsidentitet.

2.2 Gruvstaden Kiruna

Som gruvstad är Kiruna bokstavligt och bildligt, byggd på och beroende av gruvan. Den expanderande malmbrytningen som sträcker sig in under stadens norra delar har skapat oåterkalleliga deformationer där sprickbildning och marksänkningar har resulterat i att det inte längre är säkert att bo och verka i de drabbade områdena (Kiruna kommun, u.å.). År 2004 meddelade LKAB att stora delar av staden behövde rivas och flyttas till följd av gruvverksamheten.

Stadsomvandlingen beskrivs som det mest radikala urbana omlokaliseringsprojektet i modern tid och har väckt ett stort nationellt såväl som internationellt mediaintresse och Kiruna har blivit känd världen över som “en stad i rörelse” (Kiruna Lapland, u.å.-b). Initialt omfattade stadsomvandlingen runt 6000 bostäder, men även alla privata och offentliga byggnader och all infrastruktur i centrala Kiruna. Samhällsviktiga funktioner som sjukhus, skolor, stadshuset, brandstationen, kommunalkontoret, den nationella järnvägen och två motorvägar har behövt, eller kommer behöva, omlokaliseras. Det innebär att hela kommunens befolkning drabbas av omlokaliseringsprocessen på ett eller annat sätt (Lopéz, 2021b, s. 79). LKAB:s deformationsprognos från 2025 fastställde att ytterligare cirka 6000 kirunabor och närmare 3000 bostäder kommer behöva flyttas eller ersättas inom loppet av tio år till följd av gruvans fortsatta expansion. Omkring två tredjedelar av centralortens 18 000 invånare tvingas därmed att lämna sina hem (Kiruna kommun, u.å.). Samma gruva som var anledningen till att Kiruna grundades i början av 1900-talet, är nu anledningen till att staden tvingas omlokaliseras för att gruvdriften ska kunna fortsätta äga rum (Michael, 2018).

Kiruna är inte unikt i att ha vuxit fram kring en dominerande industri. Världen över finns samhällen vars framväxt och utveckling berott på enskilda företags verksamheter. Stihl (2024) definierar brukssamhällen eller bruksorter som samhällen som byggts upp kring ett

enda företag för att husera arbetskraft, där företagets inflytande sträcker sig bortom den egna organisationen och in i arbetarnas vardagsliv. Företag i brukssamhällen tillhandahåller ofta olika typer av samhällsservice som bostäder och skolor, samt sociala, kulturella och religiösa verksamheter vilket gör att företagsamheten genomsyrar lokalsamhällets struktur (s. 589). Gruvverksamheten och industrikulturen har även bidragit till att Kiruna i stor utsträckning präglats av maskulina normer (Nilsson, 2010). Den lokala arbetsmarknaden är än idag kraftigt könssegregerad, med män inom tillverkning och utvinning, och kvinnor inom offentlig sektor som vård och omsorg (Kiruna kommun, 2018, s. 45). I visionerna för nya Kiruna lyfter kommunen samtidigt hur stadsomvandlingen är en möjlighet för att locka en diversitet av människor (Kiruna kommun, 2014a, s. 20). Stadsomvandlingen kan därmed ses som ett sätt att omförhandla vad för plats Kiruna ska vara och vilka människor och värden som får ta plats där.

LKAB:s historiska och ekonomiska betydelse, samt företagets position som Kirunas huvudförsörjare vad gäller arbete och inkomst har resulterat i att det varit lite opposition mot stadsomvandlingen i sig (Nilsson, 2010). Omvandlingen har framställts som oundviklig om Kiruna ska fortsätta existera och enligt Nilsson (2010) kan det ses som en konsekvens av att kulturen i kommunen är starkt präglad av gruvverksamheten. LKAB är den största arbetsgivaren i kommunen och relationen mellan Kiruna kommun och gruvbolaget har ofta beskrivits som ett äktenskap (Stihl, 2022). Det finns ett lokalt talesätt som lyder: "När LKAB nyser blir Kiruna förkylt" (Nilsson, 2009b, s. 9). Kirunas beroende av gruvbolaget blev särskilt påtagligt under stålkrisen på 1970-talet, då LKAB mellan 1976 och 1983 tvingades minska personalstyrkan med två tredjedelar (Stihl, 2024, s. 594-595). Krisen var ögonöppnande för den sårbarhet som uppstår när en enskild industri sysselsätter en stor andel av befolkningen (Stihl, 2022, s. 6). Sedan 1970-talet har ytterligare två näringar vuxit fram i Kiruna, turism och rymdsektorn, där de likt gruvnäringen, är tydligt anknutna till Kirunas geografiska lokalisering och de unika förutsättningarna som finns på platsen (Stihl, 2024).

Utvecklingen av turism och rymdsektorn har bidragit till att Kiruna idag ses som mer än en gruvstad. Turism har en lång tradition i Kiruna och i nästan 100 år var den huvudsakligen centrerad kring sommaraktiviteter som fjällvandring. Under de senaste 30 åren har en rad viktiga omställningar skett i turismsektorn vilket har resulterat i att Kiruna är känd världen

över för vinterturismen (Stihl, 2022). År 1989 grundades Icehotel i Jukkasjärvi på initiativ av en enskild entreprenör. Han såg de bristande kommunikationerna till Kiruna som en flaskhals för massturism, vilket resulterade i att ishotellets verksamhet huvudsakligen riktade in sig på högkvalitativ och exklusiv turism på den globala marknaden. Sedan ishotellet grundades har en rad kompletterande aktiviteter vuxit fram i regionen, däribland hundspann, ridning och upplevelseturism kopplat till norrsken (ibid). Utöver turismen spelar även rymdindustri och rymdforskning en allt viktigare roll för kommunens näringsliv och därtill identitet. Institutet för rymdfysik (IRF) grundades i Kiruna 1956 och är en statlig myndighet under utbildningsdepartementet som undersöker rymden och atmosfären (European Space Agency, u.å). Dessutom är Sveriges rymdbas Esrange Space Center lokaliserad drygt 40 kilometer utanför Kiruna centralort. Rymdverksamheten är strategiskt lokaliserad i området på grund av de geografiska förutsättningarna på platsen, vilket bland annat innefattar minimala ljusföroreningar, norrsken, närheten till nordpolen och tillgången till stora obebyggda områden (Nilsson, 2009a, s. 38). Sedan 1990-talet har näringen vuxit och idag sker omfattande samarbeten med bland annat universitet och högskolor (Stihl, 2022). Sammantaget visar diversifieringen av Kirunas näringsliv hur kommunen i allt högre grad vill positionera sig med en "global profil" och gå ifrån Kiruna som brukssamhälle eller gruvstad. Detta blir relevant längre fram i studien då analysen visar hur idéer om tillväxt, attraktivitet och en internationell profil används för att skapa bilden av ett Kiruna där fler människor ska kunna se en framtid.

2.3 Stadsomvandlingsprocessen

År 2004 meddelade LKAB Kiruna kommun att markdeformationerna från gruvbrytningen kommer att påverka stadsbebyggelsen i Kiruna centralort (Kiruna kommun, 2026d). Fyra år senare röstade LKAB:s styrelse igenom att man skulle konstruera en ny huvudnivå i Kirunagruvan, KUJ (Kiruna underjord) 1365. Investeringen skulle förlänga gruvans livslängd med trettio år, men även förvärpa de irreversibla markdeformationerna (Lopéz, 2021b, s. 78). 2011 beslutade kommunfullmäktige i Kiruna att den nya stadskärnan skulle placeras tre kilometer öster om stadens nuvarande centrum och ett år senare utlyste kommunen i samarbete med Sveriges Arkitekter en internationell arkitekttävling för utformandet av nya Kiruna med ledorden "hållbarhet, attraktivitet och identitet". Det vinnande förslaget från stadsbyggnadstävlingen var *Kiruna 4-ever*, framtaget av White Arkitekter tillsammans med

Ghilardi + Hellsten Arkitekter, Spacescape AB och Vectura Consulting AB (Kiruna kommun, 2014a). Visionerna presenterar det nya Kiruna som en högteknologisk grön modellstad med en tät, blandad, attraktiv och levande stadskärna med en nära koppling till naturen (Lopéz, 2021b). Stadsomvandlingen beskrivs som en unik möjlighet för att definiera och utveckla attraktiviteten för att vända befolkningsutvecklingen i kommunen. Attraktiviteten behöver baseras på en kombination av tillvaratagande och utveckling av lokala tillgångar i form av närhet till vildmarken, vinterklimatet, stadens unika historia och därtill kopplade identitet (Kiruna kommun, 2014b, s. 33).

3. Teori

Följande avsnitt syftar till att redogöra för den teoretiska bakgrund som ligger till grund för att förstå Kirunas stadsomvandling som ett exempel på hur platsidentitet förändras i samband med omfattande fysiska förändringar. Inledningsvis presenteras en övergripande beskrivning av begreppen plats och rum. Därefter följer en längre utredning av konceptet platsidentitet, hur konceptet utvecklats inom forskning, samt vilka olika betydelser och användningsområden som återfinns i litteraturen. Den teoretiska bakgrunden leder fram till studiens teoretiska ramverk vilket utgår från Amundsens (2001) fyra element för platsidentitet, där respektive element har kompletterats med ytterligare forskning. Avslutningsvis i avsnittet förs en diskussion om planeringens roll i formandet av platsidentitet.

3.1 Plats och rum

För att förstå en förändrad platsidentitet krävs en förståelse för skillnaden mellan de centrala begreppen plats och rum.

For now it is sufficient to say that the majority of writing about place focuses on the realm of meaning and experience. Place is how we make the world meaningful and the way we experience the world. Place at a basic level, is space invested with meaning in the context of power (Cresswell, 2015, s. 19).

Utifrån följande distinktion mellan plats och rum blir det tydligt att plats är socialt konstruerat och att mening är invävt i definitionen av plats. Människan har således makten att förändra rummets betydelse genom utformningen och mening (Cresswell, 2015, s. 35). Geografen Yi-Fu Tuans intresse av plats som idé, koncept och ett sätt att vara i världen har haft ett oerhört inflytande på utvecklingen av hur vi tänker på plats.

Tuans betonar hur människors relation till plats är en fundamental del av den mänskliga erfarenheten. Han betraktar plats som något skapat av levda erfarenheter, minnen och känslomässiga band. Vår identitet och känsla av tillhörighet formas genom de platser vi lever på (Tuan, 1997). Tuan skiljer på plats och rum i den mån att rum ses som rörelse och plats ses som paus, en produkt av att människan stannar upp, knyter an och skapar en känsla av tillhörighet. I linje med Tuan håller Hague (2005) med om att innebörden av plats sträcker sig långt bortom koordinater eller ett exakt läge. Hague menar på att det är tolkningar och narrativ som skapar identitet, och att det är identiteten som omvandlar ett rum till en plats.

3.2 Platsidentitet

Konceptet 'place identity' eller på svenska platsidentitet syftar generellt till att beskriva de egenskaper som identifierar en plats (Hague, 2005; Amundsen, 2001), eller till människors relationer till platser (Lewicka, 2008; Proshansky et al., 1983). Den samtida betydelsen av begreppet, och de teoretiker som främst förknippas med platsidentitet är 1960-talets humanistiska geografer. De delade många grundläggande antaganden som att en person genom anknytning till geografiska platser utvecklar en känsla av tillhörighet och syfte vilket ger mening till dennes liv (Proshansky et al., 1983, s. 60). Där hemmet utan undantag betraktas som den plats som har störst betydelse i en individs liv: "home, the central reference point of human existence" (Relph, 1976, s. 20). Graden av identifikation till en plats beror följaktligen på de band individen utvecklar till den. Ju starkare band en person har till en viss plats, desto mer kommer personen identifiera sig med platsen.

Platsidentitet ter sig relevant i och med Kirunas stadsomvandling då omvandlingen innebär att invånarna behöver lämna platser som utgjort centrala referenspunkter i deras liv. De hem och vardagslandskap som de levt i, rört sig genom och tillskrivit mening har förändrats drastiskt

eller redan försvunnit helt, vilket kan påverka både upplevelsen av tillhörighet till platsen, såväl som invånarnas egna identiteter.

Konceptet platsidentitet har en lång historia som utvecklats över tid. En växande oro över en upplevd platslöshet eller *placelessness* i det moderna samhället låg till grund för mycket av det 1960-talets humanistiska geografer skrev om plats (Beidler & Morrison, 2016).

Platslösheten kännetecknades av homogenitet, storskalighet och ytlighet i det som tidigare varit ett varierat kulturlandskap (Relph, 1976, s. 79). Idag är upplevd, eller faktiskt, förlust av platsidentitet och unikhet en allt vanligare utmaning som snabbt förändrade miljöer står inför (Shao et al., 2017). Ekonomisk omstrukturering och ökad globalisering har lett till större transnationell rörlighet vilket gör föreställningar om plats, identitet och tillhörighet mer komplexa än tidigare (Starks & Taylor-Leech, 2020). Vidare problematiserar Carter et al. (2007) det ökade inflytandet som internationella aktörer har över hur platser framställs, beskrivs och marknadsförs för att locka till sig kapital. Det görs ibland på sätt som inte fullt ut speglar lokalbefolkningens egna upplevelser och uppfattningar av platsen. När man bortser från alternativa platsbetydelser och identiteter vid utveckling och marknadsföring av platser riskerar den unika karaktären och attraktionskraften att gå förlorad.

När identitet tillämpats på plats kan det, enligt Lewicka (2008) ha två skilda betydelser. I den första betydelsen syftar "identitet" på begreppet "plats" och avser en uppsättning platsrelaterade egenskaper som garanterar platsens särprägel och kontinuitet över tid (s. 211). Det är den uppfattningen av konceptet som oftast ligger till grund för hur det definieras inom planeringsfältet (Hague, 2005, s. 5). Denna förståelse överensstämmer med innebörden för den antika romerska termen *genius loci*, platsens ande eller själ, vilket används för att beskriva en plats svårfångade men allmänt erkända unika karaktär (Lewicka, 2008; Beidler & Morrison, 2016). Det faktum att begreppet platsidentitet kan härledas till *genius loci* visar på hur människor genom historien försökt beskriva och fånga det som särskiljer en specifik plats och vad som ger den dess unika identitet. Ordet identitet stammar från latinets *idem* vilket betyder "densamma", och syftar således på det som är centralt och typiskt för något eller någon. Identitetsbegreppet är dock paradoxalt i den mån att det å ena sidan ofta behandlas som något stabilt och fast, "det här är vi" och det här är hur vi skiljer oss från "de andra/det andra". Å andra sidan är identitet socialt konstruerat och därav föränderligt och beroende av

idéer och tolkningar (Hague, 2005).

I den andra betydelsen av "platsidentitet" menar Lewicka (2008) att konceptet å andra sidan kan ses som en egenskap hos individen, snarare än hos platsen. Det är den innebörden av begreppet som bland annat används inom psykologin. Proshansky et al. (1983) menar att platsidentitet är de dimensioner av jaget som definierar individens självidentitet i relation till den fysiska miljön. De ser det som att ens identitet inte enbart formas i relation till andra människor, utan även av de platser man vistas på (s. 59). Förlust av, eller förlorad kontakt med betydelsefulla platser såsom ens barndomshem, eller en annan plats man spenderat mycket tid, kan därför resultera i en ökad medvetenhet om platsens betydelse för individen. Platser är inte enbart fysiska utan även sociala eftersom de skapas och tillskrivs mening genom våra handlingar och relationer till dem (Proshansky et al., 1983). Men platser och människors uppfattningar av dem förändras också över tid. Därför fungerar den fysiska miljön som en kognitiv referensram eller "databas" som används för att tolka, förstå och uppleva nya platser (Starks & Taylor-Leech, 2020, s. 30). Alla människor upplever olika fysiska miljöer vilket resulterar i att var och ens "databas" ser olika ut. Det betyder att individer inom en och samma grupp kan ha olika platsidentiteter och reagera på platser på olika sätt (ibid).

Den förståelsen av platsidentitet som huvudsakligen ligger till grund för uppsatsens teoretiska ramverk är Lewickas (2008) förstnämnda betydelse, det vill säga de egenskaper som kännetecknar platsens särprägel. Detta val grundar sig i studiens syfte och hur konceptet oftast förstås och definieras inom planeringsfältet (Hague, 2005). Genom följande förståelse för konceptet beskrivs platsidentitet som något relationellt eftersom identiteten formas i relation till andra människor och andra platser, men även till andra konstruktioner av den specifika platsens identitet. Utifrån följande logik sker ett erkännande av att det kan rymmas fler, och ofta motstridande identiteter inom en och samma plats samtidigt.

Det behövs även tas hänsyn till vilken geografisk skala platsidentiteten är knuten till, eftersom hur den uttrycks varierar beroende på rumslig nivå. Zimmerbauer (2011) diskuterar hur platsidentiteten skiljer sig åt beroende på vilken geografisk skala platsen är kopplad till. Han poängterar att identitet i mindre territoriella enheter såsom byar eller kvarter i större

utsträckning bygger på individers sociala relationer och gemenskap. Å andra sidan blir identiteten på en större skala som en kommun eller region mer beroende av symboler såsom landskap, landmärken och kommunvapen, eller representation i media (ibid). Då man inte har direkt kontakt med alla i ens kommun skapas en känsla av samhörighet istället genom gemensamma symboler eller representationer. Det innebär att olika aspekter av platsidentitet kan vara mer eller mindre viktiga för människors individuella och kollektiva uppfattningar av en plats karaktär eller identitet vid olika geografiska skalor.

3.3 Teoretiskt ramverk

För att operationalisera platsidentitet och kunna applicera det på Kiruna för att uppnå syftet med uppsatsen har den ovanstående teoridelen syntetiserats i studiens teoretiska ramverk. Identitet är som ovan nämnt socialt konstruerat, föränderligt och beroende av idéer och tolkningar. Av den anledningen menar Amundsen (2001) att identitet inte endast handlar om att beskriva något som “är”, utan att det som “är” måste sättas i relation till politiska, ideologiska och andra mellanmännsliga processer. Han poängterar att det därav ter sig naturligt att frågor aktualiseras kring hur en plats identitet konstrueras och framställs. Enligt honom görs det bäst genom att fråga *vad* platsidentiteten omfattar, *hur* och *var* identiteten presenteras, *vem* det är som kommunicerar identiteten i fråga och *varför*. Uppsatsen fokuserar främst på *vad* platsidentiteten anses bestå av, och *hur* identiteten presenteras eftersom syftet med studien är att undersöka hur kommunens framställning av platsidentitet förändrats i och med stadsomvandlingen.

Föreställningen om platsidentitet består enligt Amundsen generellt av fyra element: (1) *rumsliga kvaliteter*, (2) *invånarnas kvaliteter*, (3) *sociala konstruktioner* samt (4) *kultur och historia*. Elementen fungerar som “place identity generators” och “building blocks in identity formation” (s. 11). De olika beståndsdelarna lyfts fram i en varierande utsträckning beroende på sammanhang och geografisk skala, men i praktiken hänger de fyra elementen nästan alltid ihop och påverkar varandra. Den gemensamma nämnaren är att samtliga aspekter knyts an till sådant som uppfattas som äkta, särpräglad och autentiskt för platsen. Ramverket grundar sig i de fyra elementen, men har utvecklats vidare med hjälp av kompletterande litteratur rörande respektive element i syfte att fördjupa och konkretisera kategoriernas analytiska innehåll.

Nedan presenteras vardera element mer ingående och därefter följer en diskussion om hur de relaterar till varandra.

Tabell 1. Amundsens (2001) fyra element som föreställningen om platsidentitet består av.

Kategorititel	Definition	Litteraturreferens
RUMSLIGA KVALITETER	Det som skiljer en plats från en annan, geografisk lokalisering, infrastruktur och kommunikationer, arkitektur (Amundsen, 2001, s. 11).	Amundsen (2001) Antrop (2005) Lewicka (2008)
INVÅNARNAS KVALITETER	De karaktärsdrag eller kvaliteter som skiljer invånarna från invånare på andra platser (Amundsen, 2001, s. 11).	Amundsen (2001) Rekom och Go (2006) Shao et al. (2017)
SOCIALA KONSTRUKTIONER	Sociala konstruktioner och relationer invånare emellan (Amundsen, 2001, s. 12).	Amundsen (2001) Shao et al. (2017) Hague (2005)
KULTUR OCH HISTORIA	Kultur och historia och hur det är ett element som förenar och särskiljer på invånarna på denna platsen från invånare på andra platser (Amundsen, 2001, s. 12).	Amundsen (2001) Shao et al. (2017) Antrop (2005)

3.3.1 Rumsliga kvaliteter

Det första elementet är rumsliga kvaliteter. Amundsen (2001) understryker att det är väl etablerat att det som utmärker platsidentitet är anknutet till de specifika rumsliga kvaliteterna på platsen. Geografisk lokalisering, infrastruktur och arkitektur formar platsens identitet eftersom de spelar en avgörande roll för hur man bor, lever och verkar på den specifika platsen. Amundsen menar att det är vanligt att påstå att identiteten av en region eller lokalsamhälle beror på en specifik kombination av geografi och ekonomi, då de geografiska förutsättningarna spelar en central roll för vad för typ av ekonomisk verksamhet som kan äga rum. Vidare diskuterar Antrop (2005) landskapets roll för platsidentitet eftersom identiteten, enligt honom, uppstår genom en samsyn mellan specifika egenskaper, och att förändringar i egenskaperna eller deras inbördes sammanhang kan resultera i att identiteten försvagas, försvinner eller omvandlas till en ny (s. 27). Han använder sig av metaforen av en åldrande

person för att belysa identitetens innebörd och landskapets kontinuitet och förändring över tid. En människa genomgår fysiska förändringar under en livstid, men identiteten och karaktären är ofta igenkännbar, även efter lång tid. Men ibland kan förändringar, fysiska eller psykiska, vara så omfattande att igenkänning försvåras eller att personligheten helt enkelt upplevs ha gått förlorad. Följande resonemang applicerat på rumsliga kvaliteter på en plats aktualiserar frågor om vilka processer som kan bryta ner sammanhanget och kontinuiteten på oåterkalleliga vis, vilket resulterar i att platsidentiteten upplöses och att platsen inte längre känns igen. Identitet bygger på kontinuitet (Lewicka, 2008) och när förändring sker gradvis och integreras i de befintliga strukturerna kan identiteten bestå. Men om förändringarna är snabba, omfattande eller bryter mot tidigare mönster riskerar sammanhanget att gå förlorat och platsen kan då uppfattas som främmande eller att den rentav fått en ny identitet (Antrop, 2005). Samtidigt är förändring väsentligt för samhällets fortsatta utveckling. Infrastruktur, bebyggelse och markanvändning behöver ändras för att utveckling ska vara möjlig samt för att anpassa till nya eller förändrade omständigheter (ibid).

3.3.2 Invånarnas kvaliteter

Det andra elementet berör invånarnas kvaliteter. Invånarnas kvaliteter, karaktärer, värderingar och sedvänjor skiljer dem från andra invånare på andra platser (Amundsen, 2001). I mindre samhällen kännetecknas sociala relationer ofta av närhet och starka lokala band, medan större städer och urbana miljöer i högre utsträckning präglas av mångfald av invånare, vilket kan leda till mer löst sammanhållna sociala relationer. Rekom och Go (2006) skriver att det är vanligt förekommande att människor skapar en förståelse av sig själva genom tillhörighet till en plats, där sociala relationer, traditioner och gemensamma minnen stärker känslan av samhörighet. Ytterligare poängterar Shao et al. (2017) att det är viktigt att förstå hur invånare själva uppfattar platsen de lever på, det vill säga vilka egenskaper och värden människor förknippar platsen med. När planerare, arkitekter, kommunen eller andra aktörer med makt vet vilka specifika särdrag invånarna värdesätter kan de arbeta mer medvetet för att stärka och utveckla just de kvaliteterna. Dock menar Amundsen (2001) på att det ofta förekommer motstridiga uppfattningar om vad en plats har för identitet invånare emellan, och att det i synnerhet kan förekomma om det finns olika kulturella grupper med olika traditioner och värderingar på en och samma plats. Konkurrerande uppfattningar om platsidentitet kan ge upphov till konflikter och social kontroll, i synnerhet när en grupp invånare tycker undan

andra marginaliserade eller utsatta gruppers perspektiv (s. 16).

3.3.3 Sociala konstruktioner

Det tredje elementet berör sociala konstruktioner och invånares relationer till varandra. Identitet är relaterad till de specifika sociala förhållanden på platsen eftersom sociala relationer invånare emellan är grundläggande för att förstå deras genuina sätt att agera, tänka och strukturera sina liv (Amundsen, 2001, s. 12). Shao et al. (2017) skriver, likt Amundsen, att interaktionen mellan människor och miljön bidrar till platsanknytning och att den anknytningen dessutom är kopplad till minnen och upplevelser med andra personer vilket bidrar till platsens särart, unikheter och identitet (s. 32). Hague (2005) pekar ut sociala konstruktioner som det mest svårfångade elementet av platsidentitet eftersom det bygger på människors subjektiva upplevelser och föreställningar. Platsidentitet handlar således inte bara om den geografiska lokaliseringen av en plats, utan även om hur människor gemensamt skapar och tillskriver mening till platsen. Därav har sociala processer identifierats som ett avgörande element för vad som utmärker platsidentiteten (Amundsen, 2001, s. 12).

3.3.4 Kultur och historia

Det fjärde och sista elementet är kultur och historia. Platsidentitet är enligt Amundsen, starkt präglad av en särskild lokal kultur och historia. Han ser att en gemensam kultur och historia fungerar som ett förenande element som ger invånarna kollektiva erfarenheter och referenser som särskiljer dem från andra invånare på andra platser med andra historiska och kulturella traditioner, eller som Shao et al. (2017) uttrycker det: "culture forms the local character and identity" (s. 31). Kulturella uttryck spelar en viktig roll i identitetsskapande och kan inte skiljas från sitt historiska sammanhang (ibid). Följande resonemang knyter även an direkt till det Antrop (2005) skriver om institutioner och lagstiftningar rörande kulturarv. Kulturarv kan förstås som en gemensam tillgång för invånarnas identitetsbildande och uttrycks vanligtvis både materiellt och immateriellt genom exempelvis monument, historiska platser, landskap, festivaler och traditioner (s. 28). Monument förenar ofta historiska, arkitektoniska och estetiska värden, medan värdefulla landskap utgör särskilda miljöer där en sammansättning av element med skilda egenskaper, ålder och ursprung bildar en helhetsbild som ses som värd att bevara och värna om. Olika typer av skyddsvärden återfinns ofta inom ett och samma

geografiska område vilket kan resultera i att de hamnar i konflikt med varandra. Det blir då en fråga om vad som ska bevaras och inte. Det kan resultera i att modern bebyggelse med kulturvärden försvinner för att ge plats åt äldre miljöer eller byggnader (ibid, s. 29).

Utifrån ovanstående utredning för vardera element framgår det klart och tydligt att kategorierna inte är absoluta, de överlappar, är beroende av varandra och beror på varandra. De rumsliga kvaliteterna hänger samman med kultur och historia, både genom arkitektur och med landskap. Historiska byggnader med ett högt kulturmiljövärde tillskrivs mening genom de värden invånare knyter an till dem. Kulturarv ses som en gemensam tillgång för invånarnas identitetsbildning och på så vis hänger elementet kultur och historia samman med elementen invånarnas kvaliteter och sociala konstruktioner. Platsidentitet tar form som en berättelse, ett sammanhängande narrativ med en symbolisk betydelse: “The cultural construction of a specific identity of a region or a local community is given the form of a narrative, of a coherent story with high and potent argumentative and symbolical value” (Amundsen, 2001, s. 15). När de fyra elementen sammanförs uppstår en berättelse på en djupare nivå. Det är därmed inte enbart en fråga om den specifika geografin eller historien, utan identiteten blir en representation av värderingar och processer på en mer övergripande nivå, det som håller invånarna samman i nutid, samtidigt som det skapar kopplingar till historiska perioder, landskapet och området i sig. Av den anledningen menar Amundsen att politiker och planerare bör ta hänsyn till en plats identitet för att kunna stärka, förändra eller bekräfta den.

3.4 Planering och platsidentitet

Enligt Hague (2005) bör platsidentitet förstås som något utöver en del av en individs självidentitet eftersom den formas i relationer mellan individer, grupper och andra aktörer och strukturer i samhället. Platsidentitet fungerar som en resurs för att hävda autenticitet och unikheter, vilket gör det till en inflytelserik kraft som kan påverka policy såväl som praktik (ibid). Men den förståelsen av konceptet medför frågor om vad platsidentiteten omfattar, hur och var identiteten presenteras, vem det är som kommunicerar identiteten i fråga och varför.

Planering kan i bred bemärkelse förstås som en praktik genom vilken vissa former av samhällslik utveckling möjliggörs eller begränsas (Rönnlund & Tollefsen, 2016, s. 133).

Planerare och arkitekters roll kan enligt Relph (1976) beskrivas som: “the possession of

place’, the ‘creation of place’, or as ‘the development of a system of meaningful places that give form and structure to our experiences of the world’” (s. 1). Genom att påverka rumsliga strukturer, aktiviteter, känslor och betydelser har planeringspraktiken en central roll i att fastställa platsers identitet.

Planning is a set of institutions, ideas and practices that sits within a social context and is embedded in power relations [...] in particular, planners (as agents in planning systems, economic development agencies, etc) are likely to be used as a conduit through which politicians and economic interests promote *their* versions of place identity (Hague, 2005, s. 8).

Platsidentitet uppstår följaktligen inte spontant eller slumpmässigt. Bland annat spelar politiska och ekonomiska intressen en avgörande roll i hur vissa narrativ eller tolkningar av en plats identitet antingen belyses eller försummas. Planeraren är därav det “verktyg” genom vilka olika intressen omsätts i praktiken.

Trots planerarens centrala roll i att forma platsidentiteten har de inte monopol över processen. Platser kan förstås som intertextuella i den mening att föreställningar om en plats bygger vidare på tidigare skildringar, historiska narrativ och symboliska betydelser som både finns i människors minnen och i den fysiska miljön. Av den anledningen är det inte ovanligt att det uppstår spänningar eller rent av konflikter mellan nya visioner för vilken identitet, eller vad för karaktärsdrag en plats ska ha, eftersom äldre föreställningar lever kvar: “Past and present realities cannot be easily erased in favour of some ersatz new identity, even if those with power wish so” (Hague, 2005, s. 11). Trots att det är komplext att tala om ett gemensamt och enhetligt kollektivt minne om platsers identitet, i synnerhet i samhällen som kännetecknas av mångfald och rörlighet, fortsätter traditioner, historia och minnen att utgöra centrala referenspunkter i skapandet av platsidentitet.

Identitet har visat sig vara ett viktigt element genom vilken en stad eller region kan bygga, förändra eller omforma en nära relation med invånare och företag (Shao et al., 2017). Därav behöver planerare förhålla sig till, och samverka med lokalbefolkningen, för vilka platser kan ha helt andra betydelser och identiteter. Den processen går att knyta an till begreppet

medborgardeltagande. Planerarrollen har sedan 1960-talet gått från att ses som en objektiv och rationell expert (Eriksson et al., 2022), till att medborgare i allt större utsträckning betraktas besitta kunskap och erfarenheter som ses som betydelsefulla för planeringsprocessen då nya idéer och lösningar kan uppstå när olika perspektiv möts.

Planeringens maktdimensioner blir tydliga med tanke på hur planeringsideal översätts i praktik eftersom de realiseras fysiskt i form av den byggda miljön. Sedan 1970-talet har förändringar i stadens politiska, ekonomiska och kulturella roll bidragit till en omformulering av vad som betraktas som “god” stadsutveckling (Rönnlund & Tollefsen, 2016, s. 136-137). I svensk stadsbyggnadsdiskussion har dikotomier som stad/land, tät/gles och innerstad/förort varit några av de normer som dominerat för “staden” och “det urbana”. Ideal om täthet, funktionsblandning och tillgängliga fysiska mötesplatser ses som centrala delar av idéströmningen eller stadsplaneringsideologin *New Urbanism* som eftersträvar den täta staden, som motpol till stadsutglesning som är förknippad med bilberoende (ibid). Boverket (2016) skriver att förtätning, det vill säga att bygga staden inåt, har blivit en trend inom planering eftersom det ses som en strategi som bland annat kan leda till minskade utsläpp och ökad hållbarhet. Om städer är socialt och funktionellt blandade, gång-, cykel- och kollektivtrafik vänliga minskar bilberoendet och koldioxidutsläppen. Utöver hållbarhetsaspekten identifieras kvaliteterna av en tät stadsmiljö som en viktig trivsselfaktor när man bor i en stad (Boverket, 2016, s. 6). Där närhet till arbete, service, kulturutbud och grönområden ses som något som kan komma till följd av att våra städer byggs tätare. Planerare, och även planerare i Kiruna, behöver i och med stadsflytten kombinera att forma platsidentitet med andra planeringsvärden och ideal, såsom täthet och hållbarhet.

4. Metod och material

4.1 Forskningsdesign

Arbetets forskningsdesign utgörs av fallstudie och det empiriska materialet är huvudsakligen kommunala plandokument som analyserats genom en kvalitativ innehållsanalys. Jag har även genomfört tre semistrukturerade intervjuer, de ska däremot ses som komplement till plandokumentet och har använts i ett tolkande och explorativt syfte. Datainsamlingen har

styrts av studiens frågeställningar och det övergripande syftet med uppsatsen, vilket är att undersöka hur Kiruna kommuns framställning av platsidentitet förändrats i och med stadsomvandlingen. Det empiriska materialet har därefter använts för att analysera fallet med utgångspunkt i studiens teoretiska bakgrund och det teoretiska ramverket. Jag har använt mig av en deduktiv ansats i den kvalitativa innehållsanalysen där de kategorier som ligger till grund för analysen och resultatet bygger på Amundsens fyra element: *rumsliga kvaliteter, invånarnas kvaliteter, sociala konstruktioner och kultur och historia*.

4.2 Fallstudie som metod

Uppsatsens forskningsdesign bygger på en fallstudie av Kiruna. Syftet med fallstudier kan variera, där ett syfte är att få en omfattande förståelse för enheten som studeras, vilket följande uppsats har för avsikt att göra. Målet är att djupdyka i Kiruna som ett specifikt fall av processen om en föränderlig platsidentitet till följd av omfattande fysiska förändringar. Stora förändringar och osäkerhet både för planerare och lokalsamhälle är närvarande i de flesta planeringssituationer, men Kiruna är ett särskilt uppenbart fall, ett så kallat extremfall, vilket gör det till ett relevant studieobjekt (Yin, 2014, s. 52). Kirunas stadsomvandling har beskrivits som det mest radikala urbana omlokaliseringsprojektet i modern tid och är därav ett högst påtagligt fall av hur en stad "återuppfins" till följd av omfattande fysiska förändringar (Nilsson, 2009a).

Då uppsatsen bygger på analysen av ett enskilt fall har studien inte för avsikt att generera statistisk generaliserbarhet. Yin (2014) understryker det faktum att fallstudier istället möjliggör för analytisk generaliserbarhet. Specifika fall kan användas för att skapa förståelse för bredare teoretiska begrepp och processer (s. 40). Fallstudien av Kiruna kan därav ses som ett sätt att öka förståelse för hur liknande processer kan ta form i andra sammanhang som rör förändrad platsidentitet till följd av storskalig fysisk förändring. Fallstudier kan dessutom bidra till teoriutveckling på olika vis. Antingen kan tidigare teorier och begrepp bekräftas genom analysen av fallet, eller så kan resultaten visa att befintliga teorier behöver utvecklas för att bättre fånga de processer som synliggörs i studien. Av den anledningen blir fallstudien av Kiruna inte enbart en beskrivning av det enskilda fallet, utan kan även ses som ett bidrag till en bredare teoretisk förståelse om platsidentitet och omvandlingsprocesser.

Tabell 2. De dokument som ligger till grund för studiens analys.

Dokument	År	Publicerat av	Antal sidor totalt	Kapitel som analyserats
Översiktsplan för Kiruna kommun Del 1. Förutsättningar för sektorsövergripande utvecklingsplanering 2002	2002	Kiruna kommun	154	Kap 1. Inledning Kap 2. Kommunen, mark och vatten, orter och befolkning Kap 3. Bostäder och service Kap 4. Näringsliv Kap 5. Fritid
Fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort 2014	2014	Kiruna kommun	136	Kap 2. Omvärlden Kap 4. Stadsutveckling, då, nu och sedan Kap 5. Strategier för stadsomvandlingen
Kiruna Utvecklingsplan 2014.03.17	2014	Kiruna kommun	111	Del 2. Stadsbyggnadsstrategi Del 3. Utvecklingsplanen
Kiruna kommun översiktsplan 2018 Del 1.	2018	Kiruna kommun	178	Kap 1. Ny översiktsplan Kap 2. Kommunens struktur Kap 3. Bostäder och service Kap 4. Näringsliv Kap 5. Fritid, natur och kultur

4.3 Dokumentanalys

Materialet till fallstudien består av en dokumentanalys baserad på fyra utvecklingsstrategiska dokument, varav två översiktsplaner skrivna vid olika tidpunkter för att fånga framställandet av platsidentitet och förändring över tid. De dokument som analyserats är *Översiktsplan för Kiruna kommun 2002 del 1*, *Fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort 2014*, *Kiruna Utvecklingsplan 2014* och *Kiruna kommun översiktsplan 2018 del 1*. En dokumentanalys innebär en systematisk genomgång av textmaterial i syfte att skapa en förståelse för innehållet och dess betydelse. Metoden är väl lämpad för studier som har för avsikt att djupgående analysera specifikt ämne (Bowen, 2009), vilket gör den relevant för att uppnå syftet med

uppsatsen.

4.3.1 Översiktsplaner

Översiktsplaner (ÖP) är strategiska mål- och styrdokument som varje svensk kommun enligt plan- och bygglagen måste ha. Planen ska strategiskt peka ut kommunens förutsättningar, generera mål och strategier samt vara vägledande för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas, och hur den byggda miljön ska nyttjas, utvecklas och bevaras (Boverket, 2024). En översiktsplan i sig är inte juridiskt bindande, men används som underlag av aktörer och myndigheter i samhällsbyggandet. På så sätt fyller de en viktig funktion i att strukturera långsiktiga riktlinjer för utveckling i kommunen. Kravet på att varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan skapar goda förutsättningar för jämförelser av förändring över tid, eftersom planerna speglar samtida prioriteringar, värderingar och problemformuleringar. De uttrycker vad som vid en given tidpunkt framstår som centralt i kommunens utveckling, vilka frågor som det läggs störst tonvikt på samt vilka framtidsvisioner som råder i skrivande stund. Av den anledningen är översiktsplaner särskilt relevanta mot bakgrund i studiens syfte, vilket är att undersöka hur Kiruna kommuns framställning av platsidentitet har förändrats i och med stadsomvandlingen.

Översiktsplanen från 2002 antogs innan LKAB offentliggjorde beskedet om att staden skulle behöva flytta. Av den anledningen hjälper dokumentet att besvara uppsatsens frågeställning. Den aktuella översiktsplanen från 2018 framtogs å andra sidan efter att stadsomvandlingen varit ett faktum och en pågående process i över ett decennium. De två översiktsplanerna möjliggör för en analys av hur kommunens övergripande visioner, prioriteringar och förutsättningar har förändrats över tid. Amundsen (2001) belyser att kulturella konstruktioner av identitet bland annat uttrycks i offentliga dokument. Det är därmed möjligt att analysera hur exempelvis politiker, planerare eller den offentliga debatten tolkade identiteten för X år sedan och jämföra det med samtida tolkningar hos samma grupper (Amundsen, 2001, s. 14). En dokumentanalys av översiktsplanerna möjliggör för en undersökning av hur Kirunas platsidentitet artikuleras, omförhandlas och rekonstrueras, både uttalat och indirekt i plandokumentet. Analys av dokumenten gör det även möjligt att identifiera vilka av Amundsens element som det läggs störst tonvikt på samt hur det förändrats över tid.

4.3.2 Fördjupad översiktsplan och utvecklingsplanen

Som komplement till översiktsplanerna har ytterligare två strategiska dokument analyserats, den fördjupade översiktsplanen (FÖP) från 2014 över Kirunas centralort och utvecklingsplanen, även den från 2014.

Till skillnad från den kommuntäckande översiktsplanen omfattar FÖP:en ett avgränsat geografiskt område, vilket i detta fall är Kiruna centralort. Fördjupade översiktsplaner är likt kommunövergripande översiktsplaner inte juridiskt bindande, men de är vägledande för framtida planarbete. Syftet med dokumentet beskrivs som: "att ge en samlad bild av stadsomvandlingen av Kiruna centralort. Planen ska redovisa förändringsbehov och förutsättningar för utveckling av centralorten samtidigt som delar av centralorten ska "avvecklas" med hänsyn till markdeformationerna från gruvbrytningen i Kirunagruvan" (Kiruna kommun 2014b, s. 7). Dokumentet är relevant utifrån studiens syfte eftersom det är i centralorten det nya Kiruna växer fram.

Utvecklingsplanen är, likt de ovan nämnda planerna, en icke lagreglerad form av planering. Till skillnad från ÖP och FÖP är utvecklingsplanen en mindre vanlig planeringsform och Boverket noterade att användandet av en utvecklingsplan i utformandet av nya Kiruna var ett helt nytt sätt att organisera och bedriva planering i Sverige (Lopéz, 2021b, s. 85). Dokumentet anger principer och riktlinjer som vägleder utvecklingen av nya Kiruna, vilket gjorts genom dialog med aktörer som berörs av stadsomvandlingen (Kiruna kommun, 2014a, s. 12). Till skillnad från översiktsplanerna och den fördjupade översiktsplanen som behandlar både rådande förhållanden och framtida utveckling, riktar utvecklingsplanen enbart fokus på framtiden och den framtida stadens utformning. I synnerhet på övergripande stadsbyggnadsstrategier, där en av de sju principerna som ligger till grund för utvecklingsplanen är *stark identitet och arkitektur*.

Planeringsdokumenten är framtagna i specifika kontexter med särskilda syften och definierade målgrupper där utgivaren (Kiruna kommun) har särskilda motiveringar till hur de formulerar saker och ting. Plandokument är politiska medel och speglar den styrande majoritetens mål för kommunens framtida utveckling. De reflekterar vilka värden och visioner som prioriteras av de aktörer som har makt över planeringsprocessen. Plandokument

är varken objektiva eller neutrala och bör inte läsas som en sanning. Uppsatsens teoretiska bakgrund belyser det faktum att platsidentitet är socialt konstruerat, föränderligt och beroende av idéer och tolkningar: “One cannot just go out in the so-called reality and “find” the local identity. Or to put in another way: It is impossible to measure local identity in any objective way. This kind of identity only exists in the heads of planners or politicians” (Amundsen, 2001, s. 20).

Mot bakgrund i att studien syftar till att undersöka just hur kommunen framställer Kirunas platsidentitet är metoden och urval av dokument väl lämpade för undersökningen. Men ett annat urval av empiriskt material som nyhetsartiklar eller en mer omfattande intervjustudie med invånare i Kiruna hade med största sannolikhet genererat andra svar på vad Kiruna har för platsidentitet och hur den förändrats i och med stadsomvandlingen.

4.4 Kvalitativ innehållsanalys

Kvalitativ data är ofta omfattande och komplex. För att kunna identifiera centrala mönster och teman behöver datan förenklas och sammanfattas. I en kvalitativ innehållsanalys systematiseras utvalt textmaterial för att belysa specifika forskningsfrågor. Det kan handla om att skapa insikt i vilka narrativ, argument, uppfattningar, attityder eller värderingar som är centrala i olika textmaterial (Gønmo, 2020, s. 119). Inledningsvis genomfördes en initial läsning av dokumenten för att skapa en översiktlig förståelse för dokumentens innebörd. Därefter valdes relevanta kapitel och delar ut att analyseras, se tabell 2. Urvalet grundade sig i studiens syfte och frågeställning. Därefter utfördes en noggrann läsning av de utvalda kapitlen där jag gick tillbaka och läste om centrala stycken fler gånger. Textmaterialet färgkodades sedan. Detta genomfördes initialt deduktivt utifrån förutbestämda kategorier där Amundsens (2001) fyra elementen för vad som utgör platsidentitet vägledde kodningen av dokumenten för att identifiera framställandet av Kirunas platsidentitet för att sedan kunna se hur det förändrats över tid. Den deduktiva kodningen genomfördes utifrån studiens teoretiska ramverk som utvecklats från Amundsens fyra element lämpar sig väl eftersom ramverket huvudsakligen syftar till att förstå och konkretisera vad det är för platsidentitet som visas upp, vad identiteten omfattar samt vad som utmärker den enligt kommunen. Då Amundsens kategorier inte är absoluta utan överlappande i flera avseenden utvecklades även subkategorier från ramverket under arbetets gång, exempelvis om ett stycke passade in i två

element. Utdrag med överlappning av flera element bearbetades om igen och jag gjorde avvägningar och kategoriserade det i det element som var mest framträdande.

Analysprocessen kan därmed beskrivas som huvudsakligen deduktiv, med inslag av induktiv kategorisering. För att skapa en tydlig struktur presenteras resultatet och analys utifrån Amundsens fyra element.

4.5 Semistrukturerade intervjuer

Utöver dokumentanalysen har tre semistrukturerade intervjuer genomförts. De som intervjuats är en arkitekt och en socialantropolog som arbetade med framtagandet av utvecklingsplanen och visionerna för nya Kiruna, samt en intervju med en kirunabo. De semistrukturerade intervjuerna gör det möjligt att få insikt i och tillgång till respondenternas egna erfarenheter, perspektiv och uppfattningar, och metoden kännetecknas av en flexibel struktur (Byman, 2016, s. 466). Intervjuerna behövs inte för att besvara studiens frågeställning, utan ska ses som ett komplement till dokumentanalysen som är studiens huvudsakliga metod. Intervjuerna, och i synnerhet den med kirunabon, har bidragit med alternativa perspektiv och synvinklar gentemot kommunens framställning av platsidentitet.

Inför intervjuerna förbereddes en intervjuguide, se bilaga 1. Alla intervjuer genomfördes på Zoom och ljudet spelades in med respondenternas samtycke för att säkerställa att det som sades skulle citeras korrekt. Intervjuerna varade i genomsnitt i 40 minuter och den öppna karaktären på intervjuerna möjliggjorde för respondenterna att vägleda och lyfta det de ansåg relevant, samt att jag kunde följa upp med följdfrågor och be om specificeringar.

Den 22 april intervjuades en av de tre arkitekterna som hade huvudansvar för att bistå Kiruna kommun med en vision för den nya stadskärnan. De skulle ta fram en fysisk utvecklingsplan och förse kommunen med detaljplansunderlag som behövdes för att genomföra stadsflytten. 8 maj intervjuades en socialantropolog som arbetade med de sociala aspekterna av flytten. Socialantropologen genomförde dialogarbete i Kiruna inför framtagandet av utvecklingsplanen och beskrev det som att processen med att prata med medborgarna var en stor del av tävlingsbidraget. Både arkitekten och socialantropologen var aktiva under delen av stadsomvandlingen där visioner för nya Kiruna skapades.

Den 22 april intervjuades även en 21-årig kirunabo, född och uppvuxen i Kiruna. Intervjun med kirunabon var ett värdefullt komplement till dokumentanalysen och även till intervjuerna med arkitekten och socialantropologen eftersom det fångade hans tankar, åsikter, känslor och levda erfarenheter av stadsomvandlingsprocessen och hur Kirunas platsidentitet enligt honom förändrats till följd av den.

För att intervjumaterial ska kunna ligga till grund för att besvara en uppsats frågeställning krävs ett större och varierat urval av respondenter, tillsammans med en systematisk analys av det transkriberade materialet (Bryman, 2016). Av den anledningen har intervjuerna i denna studie istället fyllt en tolkande roll och bör ses ett kompletterande tillskott till hur kommunen uttrycker Kirunas identitet i plandokumentet. Det som framkom i intervjun med kirunabon kan även ses som ett potentiellt framtida forskningsområde för att undersöka platsidentitet, men då med syfte att undersöka invånarnas uppfattning om upplevd förändring, vilket denna studie inte har för avsikt att göra.

Mot bakgrund i att studien syftar till att undersöka hur Kiruna kommun har framställt Kirunas platsidentitet och hur den har förändrats i och med stadsomvandlingen är de metoder och material som valts väl lämpade för att besvara frågeställningen. Den kvalitativa innehållsanalysen gör det möjligt att identifiera hur platsidentitet uttrycks i plandokumentet. Studiens teoretiska ramverk ger uppsatsen en tydlig struktur för att se hur elementen framträder, utesluts, liknar eller varierar dokumenten emellan. De semistrukturerade intervjuerna har även bidragit till att tolka plandokumentet.

5. Resultat och analys

I det följande avsnittet presenteras resultat och analys av plan- och visionsdokumenten:

Översiktsplan för Kiruna kommun Del 1. Förutsättningar för sektorsövergripande utvecklingsplanering (2002), *Fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort* (2014b), *Kiruna Utvecklingsplan* (2014a) och *Kiruna kommun översiktsplan Del 1*. (2018). Avsnittet är strukturerat utifrån Amundsens (2001) fyra element för vad som utgör platsidentitet eftersom de väglett kodningen och skapat förutsättningar för att se hur de olika elementen framställs, i

vilken utsträckning de lyfts fram samt hur beskrivningarna har förändrats över tid.

Tabell 3. Anundsens (2001) fyra element som föreställningen om platsidentitet består av samt nyckelord och citat från studiens empiriska material.

Kategorititel	Definition	Nyckelord för kategorin från det empiriska materialet	Exempel ur mitt empiriska material
RUMSLIGA KVALITETER	Det som skiljer en plats från en annan, geografisk lokalisering, infrastruktur och kommunikationer samt arkitektur.	Midnattssol, norrsken, fjäll, mönstersamhälle, vildmark, vinterstad, landskap, gruvnäring, rennäring, arktiskt landskap, utpräglad vinterstad miljöstad i världsklass, miljöprofil, modern stad, täthet	“I Kiruna kommun är närheten till natur och friluftsliv en del av kommunens identitet” (Kiruna kommun, 2018, s. 79)
INVÅNARNAS KVALITETER	De karaktärsdrag eller kvaliteter som skiljer invånarna från invånare på andra platser.	Trygg småstad, mångkulturell samhörighet med orten, friluftsliv	“De människor som fanns på platsen innan staden Kiruna etablerades har satt sin prägel på staden och nya kommer till. Detta utgör en viktig förutsättning för kreativitet och kraft i förändringsarbetet och är viktigt att tillvarata” (Kiruna kommun, 2014b, s. 34).
SOCIALA KONSTRUKTIONER	Sociala konstruktioner och relationer invånare emellan.	Föreningsliv, minoritetsspråk närhetsstaden, föreningsstaden, evenemang	“Unika livsmiljöer i en kontrast mellan trygg småstad och arktiska vidder” (Kiruna kommun, 2014b, s. 11).
KULTUR OCH HISTORIA	Kultur och historia och hur det är ett element som förenar och särskiljer invånarna på denna platsen från invånare på andra platser.	Samiska traditionen, rallar- och gruvhanteringstraditionen tornedalska nybyggarkulturen återbruk, klocktornet, gruvstad konst och kultur av internationell kvalitet, modernt kulturliv	“Samhörigheten med orten och den kulturella traditionen i bygden är väsentliga värden att värna om. Det gäller den samiska traditionen likaväl som rallar- och gruvhanteringstraditionen eller den tornedalska nybyggarkulturen. Centralorten Kirunas uppbyggnad som ett mönstersamhälle, med sin unika stadsplan och omsorg om arkitekturen, måste vidmakthållas och vårdas” (Kiruna kommun, 2002, s. 14-15).

5.1 Rumsliga kvaliteter

Elementet rumsliga kvaliteter består av tre “underkategorier”, geografisk lokalisering, infrastruktur och kommunikationer samt arkitektur. Genomgående för samtliga dokument är att de rumsliga kvaliteterna och i synnerhet geografisk lokalisering, beskrivs som det som utmärker Kirunas identitet och gör platsen unik. Den största skillnaden mellan ÖP:n från 2002 och de dokumenten som skrevs efter stadsomvandlingen var ett faktum är det tydliga fokuset på nya Kiruna som en modern stad med en tät rumslig struktur och en tydlig miljöprofil.

I översiktsplanen från 2002 beskrivs gruvbrytningen som det som fortfarande ligger till grund för hela kommunens existens (Kiruna kommun, 2002, s. 38). Det visar på Amundsens (2001) resonemang om hur de geografiska förutsättningarna på platsen korrelerar direkt med vad för ekonomisk verksamhet som kan ta plats, gruvindustrin finns för man har en gruva. Utöver det beskrivs Kirunas rika, skyddade och riksintressanta naturområden. Däribland Kebnekaiseområdet vilket är Sveriges högsta och praktfullaste fjällområde samt landets största fjällsjö i Torneträskområdet, som beskrivs som en “anslående och världsberömd landskapsbild” med särpräglad och mäktig natur (s. 71). Vidare beskriver kommunen hur naturtillgångarna och områdets unika förutsättningar ligger till grund för en blomstrande turistnäring och platsen är helt i linje med alla trender inom besöksnäringen globalt som innebär att man som besökare önskar uppleva det genuina, naturen, exotiska och det ursprungliga (s. 59). Kommunen skriver att de bland annat på grund av de stora obebyggda markområdena kan marknadsföra området med ren luft och rent vatten (Kiruna kommun, 2002, s. 59). Det faktum att de uttalat skriver “marknadsföra” visar på hur kommunen vill framställa Kiruna. De beskriver även Kiruna centralorts historia och uppbyggnad som mönstersamhälle som något unikt som måste vidmakthållas och vårdas för att värna om de estetiska värdena hos byggnaderna såväl som den offentliga miljön.

I linje med översiktsplanen från 2002 beskriver kommunen även i FÖP:en från 2014 Kiruna som en “utpräglad vinterstad” och en “upplevelseort” där närheten till vildmark, årstidsväxlingen, norrskenet, det subarktiska klimatet och midnattssolen alla är källor till

meningsbärande värden (Kiruna kommun, 2014b, s. 38). Gruvnäringen, men även rennäringen, pekas ut som grunden för Kirunas existens, och att tillgångarna är en viktig utgångspunkt för stadens karaktär (s. 39). Kiruna beskrivs även som den “modernaste staden ovanför polcirkeln tack vara stadsomvandlingen” (s. 27), och att det nya Kiruna ska planeras med en tydlig miljöprofil och vara en miljöstad av världsklass som ska fungera som ett internationellt föredöme i hållbart stadsbyggande (Kiruna kommun, 2014b, s. 42). Profil är de egenskaper som framstår som karakteristiska för till exempel en person, en organisation eller ett företag (Nationalencyklopedin, u.å), och kan därav knytas an till platsidentitet. Stadsomvandlingen beskrivs även som något som ytterligare kan bidra till Kirunas status som internationell turistdestination (s. 34).

I utvecklingsplanen läggs stor vikt på att nya Kiruna ska bli en tät och funktionsblandad stad. Täthet presenteras i stor utsträckning som det som ska bevara “Kiruna identiteten”, att Kiruna ska bli “mer Kiruna” genom effektivt markanvändande och funktionsblandning men att naturen och det vida arktiska landskapet alltid är nära (Kiruna kommun, 2014a, s. 81). De rumsliga kvaliteterna av den nya stadskärnan motiveras genom att det finns begränsade markresurser i kommunen, både till följd av utvinnandet av naturresurser, men även det värdefulla naturlandskapet och renbetesmarkerna kring tätorten och att man vill låta dem förbli orörda (s. 100). Samtida planeringsideal med täthet motiveras genom att bevara de unika rumsliga kvaliteterna på platsen, vilket kan ställas i kontrast till en synpunkt som kom upp under intervjun med kirunabon:

Man försöker att vara något som det [Kiruna] inte är, alltså på engelska hade man sagt pretentious. Alltså lite såhär, du vill vara en ny modern stad, men det är ju aldrig det man har varit och det är inte heller någonting som jag tycker att man borde bli. När vi försöker bli en modern storstad och alla ska bo i lägenhet och staden bara är fyra stora betongrektanglar som sticker upp i luften. Betongtorn, betongdjungel. Alla kläms in där och det är grått och det blir kallt.

I översiktsplanen från 2018 beskrivs närheten till natur och friluftsliv som en del av kommunens identitet (Kiruna kommun, 2018, s. 79). Likt översiktsplanen från 2002 pekas kommunens topografi och tillgången på fri och ostörd natur ut som värden som bör skyddas

och bevaras, samt som anledningar att besöka Kiruna. ÖP:n från 2018 lägger större tonvikt på hur kommunen är attraktiv för den “vana globala resenären” än ÖP:n från 2002. Norrskenet pekas ut som en drivande faktor till att Kirunas status som internationell turistdestination blivit mer aktuell på en global skala, då Kiruna, och i synnerhet Abisko, är världens säkraste plats att studera norrskenet. Likt FÖP:en och utvecklingsplanen skriver kommunen i översiktsplanen från 2018 att syftet är att nya Kiruna ska byggas smart och hållbart i en arktisk miljö (s. 20), samt att Kiruna stads livsstil kan kallas “arktisk livsstil i en delvis urban miljö” (Kiruna kommun, 2018, s. 9)

De beskrivningar som kan klassificeras som elementet rumsliga kvaliteter är i stor utsträckning kopplade till kommunens naturtillgångar och de särskilda geografiska förutsättningarna och näringarna som gör platsen unik på en global skala. Den största skillnaden mellan ÖP:n från 2002 och dokumenten som skrevs efter stadsomvandlingen var ett faktum är det tydliga fokuset på nya Kiruna som en modern stad med tät rumslig struktur och en tydlig miljöprofil vilket kan ses som ett resultat av hur samtida planeringsideal påverkar hur den byggda miljön utformas och vad som rättfärdigar det.

5.2 Invånarnas kvaliteter

Elementet invånarnas kvaliteter skildrades begränsat i ÖP:n från 2002, vilket försvårar jämförelser över tid för denna kategori av ramverket. I de övriga dokumenten beskrivs Kiruna både som en trygg småstad och som en mångkulturell plats som är öppen, inbjudande och inkluderande. Naturen pekas även ut här som viktig och central, men här syftar kommunen till rollen den har för invånarnas rekreation.

I översiktsplanen från 2002 beskrivs invånarnas samhörighet med orten som “väsentliga värden att värna om” (s. 14), men de utvecklar varken vad denna samhörighet innebär eller hur den ska bevaras. Utöver den beskrivningen skildras inte elementet i detta dokument, men en avsaknad av kan också ses som ett svar. Vissa delar av planering kopplat till platsidentitet är svårare att ta hänsyn till, men det gör dem inte mindre viktiga.

I den fördjupade översiktsplanen beskrivs Kiruna kommun som: “Unika livsmiljöer i en

kontrast mellan trygg småstad och arktiska vidder” (Kiruna kommun, 2014b, s. 11).

Kommunen väljer att beskriva sig som en trygg småstad och anspelar på det Amundsen (2001) och Rekom och Gos (2006) skriver om att sociala relationer i mindre samhällen ofta kännetecknas av närhet och starka lokala band. Samtidigt framställs Kiruna som en plats som alltid varit och fortfarande är mångkulturell, inbjudande och öppet för olika sätt att leva: “De människor som fanns på platsen innan staden Kiruna etablerades har satt sin prägel på staden. Detta utgör en viktig förutsättning för kreativitet och kraft i förändringsarbetet och är viktigt att tillvarata” (Kiruna kommun, 2014b, s. 34). Invånarna de syftar på är samer, finnar och tornedalingar och att kulturgrupperna som funnits länge i området (s. 34). Detta blir intressant utifrån Amundsens (2001) resonemang om att det ofta finns motstridiga uppfattningar invånare emellan om vad en plats har för identitet, och att det bland annat kan bero på att det finns olika grupper med olika kulturella traditioner och värderingar. Även om kommunen lyfter fram mångfald som en “resurs” som bör tillvaratas i och med stadsomvandlingen bör påståenden som dessa granskas kritiskt mot bakgrund i exempelvis samernas långa och komplexa historia med svenska staten, samt att det är ett urfolk vilket innebär att relationen till naturen och resurserna på platsen är annorlunda från det svenska majoritetssamhället.

I linje med den fördjupade översiktsplanen skriver kommunen även i utvecklingsplanen att Kiruna är en stad i dåtid och nutid där det lever människor med många olika erfarenheter och bakgrund (Kiruna kommun, 2014a, s. 88). Samt att “Kiruna växer” av att dessa erfarenheter tas till vara, och att den öppna och varierade stadsbilden som växer fram i nya stadskärnan ska spegla den rikedom av idéer och erfarenheter som får ta plats i Kiruna (Kiruna kommun, 2014a, s. 87). Det faktum att Kiruna beskrivs som en plats med stor mångfald kan samtidigt förstås som ett strategiskt medel för att attrahera och producera en bild av kommunen som en öppen och accepterande plats för att gå emot föreställningar om Kiruna som brukssamhälle och en plats som är präglad av maskulinitet och homogenitet.

I det nya Kiruna önskas mer mångfald som lockar en diversitet av människor. Ett större kulturutbud skulle till exempel göra Kiruna mer attraktivt. Det är viktigt för dagens invånare men tros också vara viktigt för att locka nya invånare. Det är viktigt att skapa en stad som är öppen för ”alla” (Kiruna kommun, 2014a, s. 8).

Detta går även att knyta an till det arkitekten tog upp under intervjun:

Det står ju för viljan att ha en bredare ekonomi så att hela familjen kan stanna kvar och hitta nåt att göra, finnas möjligheter. Det är den här täta staden med mötesplatser, där vi tar in turism och andra idéer. Det är inte bara en gruvstad, det är stoltheten över sin omgivning.

Ovanstående citat kan dock sättas i relation till kirunabons upplevelse:

Det är väldigt vanligt att folk gick klart gymnasiet i Kiruna och sen så stack du och pluggade eller levde i tio år i Stockholm eller Umeå eller så, men sen kom du tillbaka och skaffade dig familj i Kiruna. Det jag märker på mina vänner och på mig själv är att har du stuckit nu så kommer du aldrig komma tillbaka. För det kommer inte vara samma sak när du kommer hem. Det [nya Kiruna] känns inte som mitt hem. Det känns inte som mitt Kiruna i alla fall. Det låter konstigt, men hade jag flyttat bort i ett år, bara på det året när jag kommer tillbaka så har det nästan blivit en ny stad.

I översiktsplanen riktas fokus på att friluftsliv och kultur utgör viktiga fritidsaktiviteter för befolkningen (Kiruna kommun, 2018). I kommunen finns cirka 400 kultur- och fritidsföreningar, varav flera verksamheter och byggnader. Naturen själv beskrivs dock som “den rekreationsanläggning som är ojämförligt viktigast för kirunabornas rekreation” (s. 65). Här synliggörs kommunens uppfattning om vad som utmärker invånarna i Kiruna, att de bryr sig om natur och friluftsliv. Kommunen försöker ta hänsyn till de värden invånarna förknippar med platsen.

Jämförelser över tid av elementet invånarnas kvaliteter försvåras av de begränsade skildringarna i översiktsplanen från 2002. Dokumentet kan delvis ses som ett “barn av sin tid”, där invånare i mindre utsträckning betraktades som medskapare av platsidentitet. Nya Kiruna beskrivs dock som en plats som ska vara öppen, inkluderande, ha mer mångfald vilket kan locka till sig en större diversitet av människor.

5.3 Sociala konstruktioner

Det finns vissa likheter mellan dokumenten med vad som lyfts kopplat till elementet sociala

konstruktioner. Attraktiviteten i kommunen beskrivs till stor utsträckning bero på föreningsliv, fritidsaktiviteter och kulturellt utbud. ÖP:n från 2002 behandlar elementet mer indirekt genom att belysa vikten av att skapa förutsättningar för att invånare ska vilja stanna och se en framtid i kommunen. I resterande dokument lyfts nya Kirunas täta struktur som något som kan gynna sociala konstruktioner i kommunen.

I översiktsplanen från 2002 skriver kommunen att det är viktigt att visa stor uppmärksamhet rörande frågor om närmiljön kring själva bostaden, kulturellt utbud, föreningsliv, fritidsaktiviteter och samhällelig service såsom vård, omsorg och undervisning eftersom det ses som avgörande faktorer att ta hänsyn till för att kommunen ska vara attraktiv och för att infödda ska vilja bo kvar (Kiruna kommun, 2002, s. 14). Detta kan ses som faktorer kopplade till elementet sociala konstruktioner eftersom den typen av servicefunktioner skapar förutsättningar för sociala relationer och gemenskap. Det faktum att kommunen skriver "för att infödda ska vilja bo kvar" kan tolkas som en oro för utflyttning och problemen som tillkommer med befolkningsminskning. Likt elementet invånarnas kvaliteter var sociala konstruktioner inte så framträdande i ÖP:n från 2002.

Den fördjupade översiktsplanen (Kiruna kommun, 2014b) liknar beskrivningarna i ÖP:n från 2002 i den utsträckning att man menar på att attraktiviteten i Kiruna bygger på ett rikt utbud av kultur, idrott och rekreation och att det är avgörande för hur människor relaterar till varandra. Å andra sidan beskriver kirunabon hur hans generation till följd av stadsomvandlingen upplevt att mycket av fritidslivet bortprioriterats av kommunen:

Det finns inga pengar till fritiden. Vi hade en innefotbollshall som rasade för över sex år sedan. Det rasade mars 2020, så det var sex år sedan för en månad sedan. Den är fortfarande inte ersatt. Istället har vi byggt badhus för miljarder.

Utvecklingsplanen belyser ännu en gång tätheten som ska präglade den nya staden och hur det på olika vis kommer underlätta för stadslivet och hur människor relaterar till varandra: "Den täta staden representerar närhetsstaden och föreningsstaden Kiruna" (Kiruna kommun, 2014a, s. 82). De skriver även uttalat att identitet bland annat handlar om en känsla för staden som

hembygd, att identitet skapas av de människor som bor i staden och att de är viktiga för att utveckla den nya stadskärnan så det blir just “Kirunas stadskärna” (s. 16). Följande beskrivning stämmer direkt in på det Amundsen (2001) skriver om elementet sociala konstruktioner där han menar på att platsidentitet inte bara består av de rumsliga kvaliteterna på platsen, utan även att sociala processer och gemensamma föreställningar spelar en avgörande roll för vad som utmärker identiteten.

I ÖP:n från 2018 lyfts evenemangen Kirunafestivalen, Snöfestivalen, Bokfestivalen och filmfestivalen Arctic Light som viktiga faktorer för invånarnas möjlighet till kulturutövande samt att de bidrar till Kirunas profil (s. 63). Gemensamma erfarenheter och upplevelser med andra människor bidrar till platsanknytning (Shao et al., 2017). Därav är festivaler och evenemang sätt som människor kan skapa minnen och en känsla av samhörighet vilket stärker platsidentiteten. Elementet sociala konstruktioner visar även på hur svårt det är att särskilja det från exempelvis elementet kultur och historia eftersom kulturella evenemang är ett sätt som kan skapa sociala konstruktioner och relationer invånare emellan.

Det finns vissa likheter med vad som lyfts i dokumenten kopplat till elementet sociala konstruktioner. Bland annat att attraktiviteten i kommunen i stor utsträckning bygger på föreningsliv, fritidsaktiviteter och kulturellt utbud. I ÖP:n från 2002 behandlas elementet indirekt, med fokus på att skapa förutsättningar för att invånare ska vilja stanna och se en framtid i kommunen. De begränsade beskrivningarna av elementet i ÖP:n från 2002 kan ses som en konsekvens av att sociala aspekter av platsidentitet är det mest svårfångade elementen eftersom det bygger på människors subjektiva upplevelser (Hague, 2005).

5.4 Kultur och historia

Beskrivningarna av det som kan klassificeras som elementet kultur och historia följer en viss röd tråd genom alla dokument. Kommunens centrala epoker genom historien definieras som något viktigt att bevara eftersom det knyter an invånarna med orten. Den största skillnaden som identifierades för elementet är att kulturlivet i nya Kiruna ska vara av “internationell kvalitet” samt att man vill marknadsföra sig som en kulturstad.

I översiktsplanen från 2002 beskriver kommunen att ett levande kulturliv är en betydelsefull faktor för ortens attraktionskraft. De skriver även att “kulturmiljövården är viktig för såväl invånarnas egna identitet som för turismnäringen” (s. 76). Dessutom är detta den enda gången begreppet “identitet” används i dokumentet. Platsidentitet är enligt Amundsen (2001), starkt präglad av en särskild lokal kultur och historia. Kirunas kulturella tradition beskrivs genom de centrala epokerna i kommunens historia, se tabell 3, och att det är viktigt att skydda och bevara eftersom det knyter an till samhörigheten med orten. Kiruna centralort som mönstersamhälle med unik stadsplan och arkitektur beskrivs ytterligare som något värt att värna om (Kiruna kommun, 2002, s. 14-15).

Kommunen beskriver i den fördjupade översiktsplanen (2014b) hur Kiruna genomgått många genomgripande förändringar under det dryga sekel som samhället existerat, men trots förändringarna som följt med teknik- och samhällsutvecklingen i stort, har Kiruna ändå behållit sin grundkaraktär och sin starka identitet som gruvstad (s. 32). Denna beskrivning kan knytas an till Kiruna som brukssamhälle och hur LKAB:s starka roll genomsyrat och genomsyrar tillvaron i kommunen. I dokumentet beskrivs Kiruna även som en av landets mest intressanta samhällsbildningar (s. 31) eftersom staden byggdes som ett “unikt samhällsbyggnadsexperiment” och att det uppkom som en produkt av ett av landets största industriella satsningar där man samtidigt ville skapa ett samhälle med goda levnadsförhållanden (s. 38). En utav målformuleringarna för nya Kiruna är att staden ska ha “konst och kultur av internationell kvalitet och bredd som finns tillgängliga för olika grupper och intressen” (Kiruna kommun 2014b, s. 11).

I utvecklingsplanen (2014a) skriver kommunen att de som bott och verkat i staden tidigare är en viktig del av stadens identitet som kan synliggöras genom till exempel historiska byggnader, platser eller att traditioner bevaras och lyfts fram (s. 16). Ett sätt att värna Kirunas arv som järnvägssamhälle är att man planerar att nya Kiruna ska ha centralstationen i stadens mest centrala punkt. I dokumentet diskuteras även bevarande och återanvändning av gamla staden och att det inte bara är fördelaktigt utifrån miljömässiga hållbarhetsaspekter, utan att det också har ett kulturellt, historiskt, socialt och ekonomiskt värde (s. 83). Även socialantropologen lyfte detta i intervjun: “Ja, jag tror att det är just artefakterna som är identiteten som man har fått med sig till nya centrum”.

Tätheten i nya stadskärnan beskrivs som en möjlighet för att minnet från gamla Kiruna lättare kan distribueras i nya centrum samt att minnen av gamla Kiruna ska fördelas jämnt genom hela staden (s. 85). Kyrkflytten beskrivs som det främsta exemplet på placeringen av återanvända byggnader och element centralt mitt i stan, se figur 1. Stadstorget, med det nya stadshuset och det gamla klocktornet från det gamla stadshuset beskrivs som ett “nytt unikt landmärke där man kan reflektera över Kirunas historia” (s. 82). Detta lyfte även arkitekten i intervjun: “Nu blev det klocktornet som vi kunde sätta på torget som någon sorts viktigt symboliskt återbruk”. Arkitekten beskrev även hur återbruk idag inom arkitektur och samhällsbyggnad ses som en självklarhet, men att det inte var det under tiden utvecklingsplanen togs fram.

Det fanns inget systematiskt återbruk i Sverige. Det var en fråga som var intressant i sig att prata om, men det tog aldrig fart. Det här är verkligen ett exempel på att vi var tidigt ute och såg potentialen i det systematiska återbruket, men svensk byggmarknad var inte redo då. Kiruna kommun, en liten kommun med små planresurser som hade ett jättejobb framför sig. De kunde inte driva den frågan och LKAB har inte riktigt den affärsmodellen, att man tror sig kunna tjäna pengar på det och därmed försvinner det.

Likt översiktsplanen från 2002 beskriver planen från 2018 ett levande kulturliv som en betydelsefull faktor för Kirunas attraktionskraft och att det är något som ger invånare och besökare ett rikt liv (s. 10). Kommunen har historiskt sett skapat ett gott rykte vad gäller kultur och kulturella uttryck (s. 70). Kommunen skriver om den bredd av kulturmiljöer som skildrar olika berättelser och historier i Kiruna.

Under 1980-talet upprustades ett antal bostadshus med högt kulturhistoriskt värde inom Bolagsområdet och SJ-området. Bostäderna är av hög arkitektonisk kvalitet samt är ett uttryck för den sociala satsning som redan vid samhällets första uppbyggnad under åren 1900-1930 gjordes för att åstadkomma ett bra boende för alla i den nya gruvstaden (Kiruna kommun, 2018, s. 28).

Kommunen lyfter detta som något man vill bevara, att man vill anspela på stadens kulturhistoriska arv och föra vidare det faktum att Kiruna ursprungligen byggdes som en social satsning till nya stadskärnan. På ett liknande spår skriver kommunen även om Malmbanan och att den haft stor betydelse för Sveriges industriella utveckling och är en viktig del av länets industri- och teknikhistoria (s. 81). Likt FÖP:en beskriver även översiktsplanen från 2018 att: "Målet är att Kiruna ska ha ett modernt kulturliv med moderna funktioner i nya lokaler, men ändå ett kulturliv som bottnar i de starka traditioner Kiruna har som kulturstad" (s. 71).

När kommunen skrev ÖP:n från 2002 hade man inte någon aning om de storskaliga och omfattande förändringarna som väntade. De centrala epokerna i kommunens historia definierades som något viktigt att bevara och att det knyter an invånarna till samhörigheten med orten, detta görs även i resterande dokument. Den största skillnaden i hur kultur och historia beskrivs i dokumenten är ett riktat fokus att kulturlivet i nya Kiruna ska vara av "internationell kvalitet" (Kiruna kommun, 2014b, s. 11), samt att satsa på att marknadsföra sig som en kulturstad, samtidigt som man vill ta med det från gamla Kiruna som ses som viktiga delar av platsens kulturhistoria. Det faktum att det uttryckligen beskrivs som någon som eftersträvas går i linje med det Amundsen (2001) skriver om historia som ett förenande element som ger invånarna kollektiva erfarenheter och referenser och att det ofta uttrycks som bland annat monument och historiska platser. Det är just det som flyttats, där kyrkan och klocktornet blir tydliga symboler från gamla Kiruna som idag återfinns i den nya stadskärnan.

Som nämnt i teoriavsnittet under det teoretiska ramverket är elementen inte absoluta, de överlappar och är beroende av varandra och beror på varandra. Invånarnas kvaliteter och sociala konstruktioner bygger på de rumsliga kvaliteterna som i sin tur hänger samman med kultur och historia. De sociala och kollektiva minnena är beroende av, och inbyggda i, den lokala historien. Byggnader av historiskt och kulturellt värde förstärker invånarnas kvaliteter och de sociala konstruktionerna. Samtidigt som det är den betydelse och de värden som gör att människor knyter an till platsen som gör miljön unik från andra platser. Bevarandet av historiska byggnader och det symboliska återbruket som skett från gamla Kiruna till den nya stadskärnan kan således beskrivas som det fysiska uttrycket för platsens identitet som bör bevaras för att skapa och upprätthålla en känsla av platsidentitet, trots att den rumsliga

strukturen från gamla och nya stan skiljer sig åt.

6. Diskussion

Följande avsnitt verkar för att presentera en fördjupad teoretisk diskussion baserat på analysen av resultatet och varför vi ska arbeta med olika aspekter av platsidentitet.

Studien har syftat till att besvara frågeställningen:

- *Hur har Kiruna kommuns framställning av platsidentitet förändrats i och med stadsomvandlingen?*

Utifrån de resultat som presenterats i föregående avsnitt visar studien på att framställandet av Kirunas platsidentitet i de analyserade plandokumenten främst framträder genom elementen rumsliga kvaliteter och kultur och historia. Kommunen beskriver det som utmärker Kiruna på liknande sätt genom alla dokument, i synnerhet kopplat till elementen rumsliga kvaliteter och kultur och historia, där det som identifierats som unikt för Kiruna i stora drag har bestått över tid. Kiruna beskrivs genomgående som en plats med särpräglad, unik och mäktig natur, men även som en gruvstad och att kulturarvet från tidigare epoker i kommunens historia symboliskt ska föras vidare till nya stadskärnan, bland annat i form av kyrkan och klocktornet från gamla stadshuset.

Den största skillnaden som identifierades i framställandet av Kirunas platsidentitet är att nya Kiruna beskrivs som en modern stad, med tydlig miljöprofil som ska präglas av en tät rumslig struktur och konst och kultur av internationell kvalitet. Mycket av det som lyfts i utvecklingsplanen går att knyta an till samtida planeringsideal där täthet, tillgänglighet och funktionsblandning ses som vägen för ett socialt och ekologiskt hållbart samhälle. Det blir dock intressant att sätta dessa ideal och hur de formulerats i plandokumenten mot kirunabons upplevelser av hur det är att bo i en miljö som drastiskt förändrats. Invånaren beskrev gång på gång nya Kiruna som en betongdjungel och att det kändes tillgjort att alla nu ska bo i lägenheter. Utöver det beskrivs nya Kiruna som en plats som ska ha konst och kultur av internationell kvalitet för att locka till sig en större mångfald av människor. Detta kan ses som

ett försök till att positionera sig från föreställningen om Kiruna som en bruksort eller ett gruvssamhälle som genomsyras av maskulina normer.

De begränsade skildringarna av elementen invånarnas kvaliteter och sociala konstruktioner, i synnerhet i översiktsplanen från 2002, går i linje med den befintliga litteraturen om planering och platsidentitet, där sociala aspekter identifierats som det mest svårfångade elementet av platsidentitet eftersom det bygger på människors subjektiva upplevelser och föreställningar om platsen (Hague, 2005), samt det faktum att planering huvudsakligen är en rumslig praktik. Det kan vara svårt att förklara, förstå och analysera hur invånarna på en viss plats uppfattar platsidentiteten eftersom det krävs omfattande arbete för att skapa en rättvis och representativ bild som faktiskt fångar invånarnas känslor och åsikter till platsen (Amundsen, 2001, s. 14). Resultatet av studien går även att förstå mot Zimmerbauers (2011) diskussion om hur platsidentitet varierar beroende på geografisk skala. Då det som huvudsakligen ligger till grund för att besvara uppsatsens frågeställning har varit kommunala plandokument går studiens resultat i linje med Zimmerbauers resonemang om att identitet på en kommunal skala är mer beroende av landmärken och landskap som förenande element. Kommunen beskriver att de bevarar Kiruna identiteten genom att flytta centrala landmärken som kyrkan eller klocktornet från gamla stadshuset och placera dem centralt i den nya centrumkärnan.

Samtidigt pekar intervjun med kirunabon på att flytta byggnader från gamla Kiruna inte är tillräckligt för att flytta identiteten till nya centrumkärnan. Hans beskrivning av nya centrum som en betongdjungel och som en plats som inte längre känns som hemma visar på det Antrop (2005) poängterar. Om förändring sker för snabbt, är för omfattande eller skiljer sig för mycket från tidigare strukturer riskerar identiteten att gå förlorad. Kommunen försöker bevara och föra med delar av identiteten från gamla stadskärnan genom bland annat arkitektur, men det faktum att nya Kiruna byggs som en tät modern stad gör att den rumsliga strukturen skiljer sig markant från gamla Kiruna vilket kan förklara varför invånaren beskriver att det nya Kiruna inte känns som hans hem.

7. Slutsats

Uppsatsen har haft för avsikt att undersöka hur Kiruna kommun framställer Kirunas platsidentitet genom en kvalitativ innehållsanalys av kommunala plandokument skrivna både innan och efter stadsomvandlingen var ett faktum för att identifiera hur beskrivningar av identiteten förändrats i visioner för nya Kiruna.

Studien visar att kommunen främst framställer Kirunas platsidentitet genom elementen rumsliga kvaliteter och kultur och historia, eftersom föreställningen om Kirunas identitet huvudsakligen framträder genom Kirunas geografiska lokalisering med särpräglad och mäktig natur som den utmärkande faktorn för vad som gör platsen unik. Beskrivningar av platsens kulturella och historiska arv håller en röd tråd genom samtliga dokument där historiska epoker och byggnader av högt kulturhistoriskt värde är detsamma både före och efter omvandlingen var ett faktum. I och med stadsomvandlingen läggs det största fokuset på att föra med kulturhistoriska artefakter såsom kyrkan och klocktornet från gamla stadshuset från gamla Kiruna för att på så vis bibehålla kirunaidentiteten i nya stadskärnan.

Å andra sidan presenterar studiens resultat *en* bild av Kirunas platsidentitet. Det blir särskilt uppenbart genom intervjun med kirunabon. Det faktum att invånaren är född och uppvuxen i gamla Kiruna gör att han har en helt annan bild av vad Kiruna är, gentemot vad som uttrycks i plandokumentet. Kirunabons upplevelse av nya Kiruna som något "tillgjort" där man försöker vara något man inte är, går i linje med den befintliga litteraturen som menar på att identitet bygger på kontinuitet, och att vissa grundläggande aspekter måste bestå för att identiteten ska upprätthållas (Lewicka, 2008; Antrop, 2005). Kirunabons beskrivning av att det har skett ett skifte där han upplever att hans vänner, i större utsträckning, inte kommer tillbaka till Kiruna om de flyttat för att studera på annan ort. Enligt honom sker det på grund av att den nya stadskärnan som växer fram inte känns som hemma. Det invånaren förklarar stämmer in på Antrops (2005) resonemang. Om förändringar i den rumsliga strukturen är alltför omfattande och snabba riskerar unikheten och särarten av platsen att gå förlorad, vilket kan resultera i att platsen uppfattas som främmande eller att den rentav fått en ny identitet.

Platsidentitet är både formulerad och upplevd, och de utmaningar och svårigheter som tillkommer med att konceptet inte är entydigt med en specifik definition tydliggörs när intervjun sätts i kontrast till beskrivningarna i plandokumentet. Å ena sidan är platsidentitet något som kan artikuleras i exempelvis offentliga dokument. Å andra sidan är det också något som upplevs. På samma sätt som vi människor formas av varandra, påverkas vi även av de miljöer vi växer upp och lever i, eller som Tuan (1997) uttrycker det, plats är en fundamental del av den mänskliga erfarenheten.

Studiens resultat påvisar en rad möjliga framtida forskningsområden. En omfattande intervjustudie med kirunabor i olika åldrar och med olika relationer till Kiruna kan identifiera den upplevda platsidentiteten, gentemot den formulerade. Genom den forskningsdesignen hade det varit möjligt att jämföra invånarnas upplevelser av Kirunas platsidentitet med resultatet av den här uppsatsen. Inom planeringsfältet presenteras medborgardeltagande som ett tillvägagångssätt för att demokratisera planprocessen och få perspektiv från de som påverkas av beslut som tas. Kirunas kommun beskriver genomgående i plandokumentet omvandlingen som “världens mest demokratiska stadsomvandling” vilket gör medborgardeltagande till en annan intressant teoretisk utgångspunkt för studier rörande förändrad platsidentitet till följd av storskalig fysisk förändring.

Referenser

Amundsen, B. (2001). Articulations of Identity – A Methodological Essay and a Report on Askim and Tidaholm. Final report to the Noord XXI project

Antrop, M. (2005). Why landscapes of the past are important for the future. *Landscape and Urban Planning*, 70(1–2), 21–34. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2003.10.002>

Beidler, K. J., & Morrison, J. M. (2016). Sense of place: inquiry and application. *Journal of Urbanism*, 9(3), 205–215. <https://doi.org/10.1080/17549175.2015.1056210>

Boverket. (2024). *Översiktsplanens nytta och funktion*
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/oversiktsplan/oversiktsplanen/>

Boverket. (2016). *Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter*.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ideskrift-ratt-tatt.pdf>

Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2) s. 27-40.

Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5 uppl.). Oxford University Press.

Carter, J., Dyer, P., & Sharma, B. (2007). Dis-placed voices: sense of place and place-identity on the Sunshine Coast. *Social & Cultural Geography*, 8(5), 755–773.
<https://doi.org/10.1080/14649360701633345>

Cresswell, T. (2015). *Place: An Introduction*. West Sussex: Wiley- Blackwell.

Eriksson, E., Fredriksson, A., & Syssner, J. (2022). Opening the black box of participatory planning: a study of how planners handle citizens' input. *European Planning Studies*, 30(6), 994–1012. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1895974>

European Space Agency. (u.å). *Kiruna – Sveriges rymdhuvudstad*

https://www.esa.int/Space_in_Member_States/Sweden/Kiruna_Sveriges_rymdhuvudstad

Forum för levande historia. (2024). *Samer i Sverige*

<https://www.levandehistoria.se/fakta/nationella-minoriteter-statens-paverkan/samer-i-sverige>

Grønmo, S. (2020). *Social research methods: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches* (3 uppl.). Sage, Los Angeles

Hague, C. (2005). 'Planning and place identity', I Hague, C. och Jenkins, P. (red.) *Place identity, participation and planning*. London: Routledge. Kapitel 1, s. 3-17

Kiruna kommun. (2002). *Översiktsplan för Kiruna kommun. Del 1: Förutsättningar för sektorövergripande utvecklingsplanering*. Kiruna: Kommunkontoret

Kiruna kommun. (2014a). *Kiruna utvecklingsplan. Kiruna: Kiruna kommun*. Kiruna: Kommunkontoret

<https://kiruna.se/download/18.22bd3f5d17597b58e4e73b/1605001754379/utvecklingsplanen.pdf>

Kiruna kommun. (2014b). *Fördjupad översiktsplan för Kiruna centralort*. Kiruna: Kommunkontoret

https://kiruna.se/download/18.70c3d424173b4900fc51e4db/1599054457503/fop-kiruna-c2014_laga-kraft.pdf

Kiruna kommun. (2018). *Översiktsplan 2018. Del 1. Sektorövergripande planeringsunderlag*. Kiruna: Kommunkontoret

<https://kiruna.se/download/18.70c3d424173b4900fc51e4a0/1599054008658/%C3%96versiktsplan%202018%20-%20Del%201%20-%20Lagakrafthandling%20190110.pdf>

Kiruna kommun. (2025). *Fakta och statistik*

<https://kiruna.se/stadsomvandling/startside/foretagare/investera-och-bygga/fakta-och-statistik.html#:~:text=I%20hela%20Kiruna%20kommun%20bor,nya%20bost%C3%A4der%2C%20kontor%20eller%20aff%C3%A4rslokaler.>

Kiruna kommun. (2026a). *Kommunfakta*

<https://kiruna.se/kommun--demokrati/kommunfakta.html>

Kiruna kommun. (2026b). *Kiruna från början*

<https://kiruna.se/stadsomvandling/startside/besokare/bakgrund/kiruna-fran-borjan.html>

Kiruna kommun. (2026c). *Historia*

<https://kiruna.se/kommun--demokrati/kommunfakta/historia.html#:~:text=Det%20f%C3%B6rsta%20malmt%C3%A5get%20i%C3%A4mnade%20Malmberget,invigdes%201903%20av%20Oscar%20II.>

Kiruna kommun. (2026d). *Bakgrund*

<https://kiruna.se/stadsomvandling/startside/besokare/bakgrund.html>

Kiruna kommun. (u.å.). *Hur många människor måste flytta?*

<https://kiruna.se/faq/faq---stadsomvandling/stadsomvandling/stadsomvandling/hur-manga-manniskor-maste-flytta.html>

Kiruna Lapland. (u.å.-a). *LKAB:S Visitor Centre*

<https://kirunalapland.se/aktiviteter/lkabs-visitor-centre/#:~:text=Med%20buss%20direkt%20fr%C3%A5n%20turistcentret%20%C3%A5ker%20vi,i%20den%2020%20000%20kvadratmeter%20stora%20bes%C3%B6ksanl%C3%A4ggningen.>

Kiruna Lapland. (u.å.-b). *A City In Transformation*

<https://kirunalapland.se/en/city-transformation/>

López, E. M. (2021a). Transforming Kiruna. Producing Space, Society, and Legacies of

Inequality in the Swedish Ore Fields. *Uppsala Studies in Cultural Anthropology*, 62. 280 pp.
Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

López, E. (2021b). Stadsomvandlingen i Kiruna: Planering och politik i ett urbant megaprojekt. I Körling, G. & Baez Ullberg, S. (red) *Megaprojekt – Kritiska perspektiv på storskalig infrastruktur*. YMER, s. 77-95
<https://ymer.bokorder.se/en-us/article/4294/megaprojekt>

Michael, C. (2018, 2 december). 'Will I have existed' The unprecedented plan to move to an Arctic city. *The Guardian*
<https://www.theguardian.com/cities/2018/dec/02/kiruna-swedish-arctic-town-had-to-move-reindeer-herders-in-the-way>

Nationalencyklopedin. (u.å). *Profil*
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/profil?isSearchResult=true>

Nilsson, K. L. (2009a). Place Reinvention by Real Changed Image: The Case of Kiruna's Spectacular Makeover. I Nyseth, T & Viken, A. (red). *Place Reinvention - Northern perspectives* (s. 34-51). Ashgate.

Nilsson, B. (2009b). *Kiruna – Staden som ideologi*. Boréa.

Nilsson, B. (2010). Ideology, environment and forced relocation: Kiruna – a town on the move. *European Urban and Regional Studies* 17(4) 433-442
<https://doi.org/10.1177/0969776410369045>

Proshansky, H. M., Fabian, A. K., & Kaminoff, R. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3(1), 57–83.
[https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(83\)80021-8](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(83)80021-8)

Rekom, J. van, & Go, F. (2006). Being Discovered: A Blessing to Local Identities? *Annals of Tourism Research*, 33(3), 767–784. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2006.03.002>

Relph, E. (1976): *Place and placelessness*. London: Pion.

Rönnlund, M., & Tollefsen, A. (2016). *RUM- Samhällsvetenskapliga perspektiv*. Stockholm: Liber.

Shao, Y., Lange, E., Thwaites, K. Liu, B. (2017). Defining Local Identity. *Landscape Architecture Frontiers*, 5(2), 24-41.

Starks, D., & Taylor-Leech, K. (2020). “Where are you from?” Adolescent formulations of place identity. *Applied Linguistics Review*, 11(1), 27–53.

<https://doi.org/10.1515/applirev-2017-0043>

Stihl, L. (2022). Challenging the set mining path: Agency and diversification in the case of Kiruna. *The Extractive Industries and Society*, 11, Article 101064.

<https://doi.org/10.1016/j.exis.2022.101064>

Stihl, L. (2024). Local culture and change agency in old industrial places: spinning forward and digging deeper. *European Planning Studies*, 32(3), 586–606.

<https://doi.org/10.1080/09654313.2023.2222145>

TUAN, Y.-F. (1997). Sense of place : What does it mean to be human ?: Eco-justice and the environment. *American Journal of Theology & Philosophy*, 18(1), 47–58.

Yin, R, K. (2014). Case Study Research – Design and Methods, *SAGE Publications*, Inc. upl.

5

Zimmerbauer, K. (2011). From image to identity: building regions by place promotion. *European Planning Studies*, 19(2), 243-260.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09654313.2011.532667>

Intervju

Intervju med arkitekt på White Arkitekter. Datum: 2026-04-22

Intervju med kirunabo. Datum: 2026-04-22

Intervju med socialantropolog på White Arkitekter. Datum: 2026-05-08

Tabeller

Tabell 1: Enhager, V. (2026). *Amundsens (2001) fyra element som föreställningen om platsidentitet består av.*

Tabell 2: Enhager, V. (2026). *De dokument som ligger till grund för studiens analys.*

Tabell 3: Enhager, V. (2026). *Amundsens (2001) fyra element som föreställningen om platsidentitet består av samt nyckelord och citat från studiens empiriska material.*

Figurer

Figur 1. *Kirunas stadsomvandling illustrerad av Vilja Enhager.* Enhager, V. (2026).

Bilaga 1. Intervjuguide

Intervjuguide till arkitekten och socialantropologen

Kan du beskriva vad du har haft för roll och ansvarsområde i Kirunas stadsomvandling?

Om du får sammanfatta med tre ord, vad hade ni på White tillsammans med kommunen för huvudsakliga ambitioner och visioner för Nya Kiruna?

Hur skulle du beskriva begreppet platsidentitet?

Hur har ni arbetat med att värna om att bevara det som utmärker Kirunas unika karaktär och identitet i framtagandet av utvecklingsplanen?

Vilken aspekt av platsens identitet har det lagts störst tonvikt på i ert arbete skulle du säga?
Har det varit Kirunas rumsliga kvaliteter, invånarnas kvaliteter, sociala konstruktioner, eller kultur och historia? Hur har strategier kopplat till stadens identitet varierat beroende på vilken av dessa aspekter ni arbetat med?

Vilken roll har Kirunabornas kunskap haft för att öka er förståelse av gamla Kirunas identitet?

Vad finns det för likheter/skillnader med andra utvecklingsprojekt du arbetat med?

Vad har varit mest utmanande i arbetet med Kirunas platsidentitet?

Vad har varit det roligaste i arbetet med Kiruna?

Intervjuguide till intervju med kirunabo

Vill du börja med att introducera dig själv, och berätta om din relation till Kiruna (tex hur länge du bott där)

Hur skulle du beskriva Kirunas identitet med tre ord?

Hur ser du på “nya” gentemot “gamla” Kiruna? Är det “samma” stad enligt dig? Hur har uppfattningen om vad Kiruna är förändrats för dig i och med stadsomvandlingen?

Har stadsomvandlingen påverkat din känsla av tillhörighet till Kiruna? Om ja, på vilket sätt i så fall?

Hur ser du på Kirunas framtid?

Om du skulle sammanfatta din upplevelse flyttens konsekvenser på Kirunas identitet, hur skulle du beskriva den?